

MIKKELIN TYÖVÄENYHDISTYS

**VUOSINA
1890—1925**

JUHLARUNO

MIKKELIN TYÖVÄENYHDISTYKSEN 35-VUOTISJUHLAAN

Kirjoittanut

HILJA LIINAMAA-PÄRSSINEN

I

TUNNETKO TUSKAN, NOUSEVAN AIKOJEN YÖSTÄ,
TUNNETKO POVESSA KAIKEN KAUNIHIN KAIHON?
KUUNTELE KAIKUA RAATAJAKANSAN TYÖSTÄ,
KATSELE PELTOA PEITOSSA VIHREÄN LAIHON;
— TUSKASI HÄIPYY, KAIHOSI SIIVILLE ENTÄÄ,
AATOS KIRVOTEN ELÄMÄN LÄHTEILLE LENTÄÄ.

TUSKA ON TUTTUA, KÄRSIMYS YDINTÄ KALVOI,
PUUTTEET HEIMOSI LAPSIA, KURJIA NÄÄNSI.
MISSÄ ON MIES, JOKA KÖYHÄN PUOLESTA VALVOI,
VAIVOJEN POLTTEEN JULKI JA KUULTAVAKS' ÄÄNSI?
MISSÄ ON HÄN, JOKA KOHOTTI VAPAUSSANAN,
NOSTATTI RAATAJAT HÄÄDÄNTÄÄN KIRON, MANAN?

TUTTUA TUSKA, SE SAARTOI LASTEMME KEHDOT,
ITSE ME ORJINA RIISTÄJÄMAHDIN OUNAAN.
LOIHDIMME JÄNNERVOIMIN NIITYIKSI LEHDOT,
VAIKKAPA PETTUA SAI MONI LEIPÄNÄ LOUNAAN,
ORJINA NOSTIMME KORKEAT, VALKEAT TALOT,
VAIKKAPA TIELLÄMME SAMMUI TAIVAHAN VALOT.

KASVOI KÄRSIMYS, RASKAS TYÖN OLI PAINO,
RIKKAUS, LOISTO KUN VIERAAN AUMAHAN KARTTUI.
KEN HAKI OIKEUTTAAN, HÄNET YLLÄTTI VAINO,
HEIKON PURSIKIN KARIKON SÄRMIHIN TARTTUI.
EI ULOSPÄÄSYÄ NÄKYNYT RAATAJAN VAIVAAN,
HELTYNĖHET EI AVUKSI VALLAT TAIVAAN . . —

KATSELE MAATA, MIN AARTEHET PÄIVÄSSÄ PÄILYY.
RAATOI LAPSIEN VUOKS' SADAT ÄIDIT JA ISÄT.
TYÖLÄISTARMOSTA VAURAU, KUKOISTUS SÄILYY,
ANTEJA VUOTAA MAAEMON TUHANNET NISÄT.
TYÖLLÄ NE KAUPUNKEIN PAJAT KULTIA JAUHAA,
RIISTAA TUOTTAEN MYLLYT, TEHTAHAT PAUHAA. —

MIKSIKÄ PALKKANA TYÖN OLIS' OHDAKEKUKKA,
RAATAJAN TAIVAL TÄHDETÖN, — PIMEÄ MAJA?
MIKSIKÄ KAUNEUSKAIHON SURMAISI HUKKA,
LYÖTY JA SUOMITTU AIN' OLIS UURASTAJA? —
TOISET KEN NOSTI, HÄN ITSENSÄ NOSTAVI VARMAAN,
VOITTAA OIKEUDEN, LYÖ KOHTALON KARMAAN!

KUUNTELE ÄÄNIÄ OKSILTA LEHVIVAIN PUITTEN,
ILMOJEN LAULUA, SOIVAA PILVIEN PIELIIN!
NOIN SUVIVIRRET LINTUJEN VAIN SULOSUITTEN
VAPAUŠVIESTIÄ KANTAA IHMISMIELIIN.
— TUSKASI HÄIPYY, KAIHOSI SIIVILLE ENTÄÄ,
AATOS KIRVOTEN ELÄMÄN LÄHTEILLE LENTÄÄ.

ELÄMÄN LÄHTEILLE, RIEMUHUN ONNEN JA HUUMAN
KIRPOA HENKI! JO KATKEE KIUSOJEN ANSA!
KIRKASTUIT, SULIT HEHKUSSA VALIMON KUUMAN,

KOHTALO, SUUR' TAKOI SINUSTA PARHAINTANSA.
KARAISTU OLLOS, ISKE KUIN AURINGONNUOLI;
VÄISTYY JO TIELTÄS VARJOJEN SYNKEÄ PUOLI.

ISKE KUIN AURINGONNUOLI JA VALAISE KÖYHÄT,
NOSTATA TIELLEEN RUUSUT TUOKSUVAISET!
LUHISTA HETKESSÄ VALHEEN PYLVÄHÄT LÖYHÄT! —
VAPAUS-NEIDON KASVOT NUO JUMALAISET
SULLE NE LOISTAA! KAHLE JO MURTUVI JÄINEN! —
RAKKAUS VALTAA MAAN, PYHÄ, YLENTÄVÄINEN.

II

NOUS AATOKSIHIN UNI HURMIOIVA:
MAA UUEDESTANSA LUOTAVA ON TÄÄ,
MIN METSÄIN SIIMEKSESSÄ HUMINOIVA
SOI HARPPU VELJEYDEN SÄVELMÄÄ.

MAA AUTEREINEN, OLO TÄYDELLINEN,
JA KANSA YLVÄS VALLAN OHJAKSIIN.
TUO HAAVE KAUNIS OLI TAIVAHINEN
KUIN VEISTOKUVA LUOTU MARMORIIN.

JA LAILLA TÄHTÖSTEN, MI ÖISIN KIILSI,
NIIN HOHTI KAUKAINEN SE MÄÄRÄNPÄÄ.
SEN PUOLESTA NYT SANAN PEITSI VIILSI
KAIKKEHEN VANHUUTTAAN MI SÄRKYVÄÄ.

KUIN SULAA PISARAINEN VESI-UOMAAN,
TAI AJANVIRTAAN VIERII TUOKIO,
NIIN YKSILÖT NE YHTYI UUTTA LUOMAAN,
KYMEKSI PAISUI JOUKON VOIMA JO.

"ETEENPÄIN, ETEENPÄIN NYT RIENTÄKÄÄMME!"
KAJAHTI POHJUKOISTA POVIENT.
"VALOA VALLOITAMME ELÄMÄÄMME,
KÄY VIHANNAKSI POLKU IHMISEN."

JA MAATA, MERTA MATKATTIHIIN SILLEEN,
USEESTI ANKARAKSI KÄVI TIE.
EI TOTUUS LAAKEREITA SANKARILLEEN
SUO HEVIN, — SYDÄNVEREN USEIN VIE.

NIIN VESIPUTOUKSEEN SÄRKYI ALUS,
JA IMEVÄISTEN VAIKERRUKSET SOI. —
TAAS NOUSTIIN. TAAKSE KATSOA KEN HALUS,
HÄN SUOLAPATSAHAKSI TULLA VOI.

SIIS ETEENPÄIN! LIE KÄYTY RÄMEIKÖITÄ,
KUN TAIVAL PITKÄ OLI TAISTELLEN.
LIE NÄHTY VOITON, TAPPIONKIN ÖITÄ,
MUT UNI SAMMUNUT EI TAIVAINEN.

YHÄTI TAISTELLAAN, JA SIINTÄÄ SILMIIN
TUO HAAVE HURMIOIVA SYDÄMET:
UUS MAAILMA ON LUOTAVA JO ILMIIN,
KOHOTKAA AJAN YÖSTÄ KATSEHET.

EI VAIVU TAISTELIJA VASTUKSISSA,
KUN VERTA HIUKKAKAAN ON SUONISSAAN.
KUVISSA AATOS VIIPYY KAUNEHISSA:
ME UUDESTANSA LUOMME KOKO MAAN!

NÄRJEESTÖHISTORIAT
1 TYÖVÄENYHDISTYKSET

1 MIKKELIN - TYÖVÄENYHDISTYS

329.142480
1.15 K

MIKKELIN TYÖVÄENYHDISTYS

VUOSINA 1890—1925

920969 *

MIKKELI, 1925. MIKKELIN TYÖVÄEN KIRJAPAINO

**TYÖVÄENLIIKKEEN
KIRJASTO**

*Talo, jossa Mikkelin Työväenyhdistys perustettiin.
(Ensimmäinen oikealla.)*

ALKUVAIHEET.

Yhdistyksen perustamista pohditaan. Ajatus työväenyhdistyksistä ei enää niinä aikoina, jolloin Mikkelin Työväenyhdistys perustettiin, ollut maassamme uusi. Jo kuutta vuotta aikaisemmin oli perustettu työväenyhdistykset Helsinkiin ja Vaasaan. Useilla muilla paikkakunnilla seurattiin pian esimerkkiä, niin että työväenyhdistysten luku jo v. 1889 oli 24. Julkaisemalla kirjoituksia sanomalehdissä oli varsinkin Helsingistä käsin tehty asiaa tunnetuksi vähin kaikkialla maassa. Niistä lienee siemen lennähtänyt Mikkeliinkin ja alkanut itää. Jo ennen työväenyhdistyksen perustamista pohdittiin asiaa työmailla. Kirvesmiesten keskuudessa näyttää siihen ensinnä kiinnitetyn huomiota. Sikäli asia kuitenkin on uutta, ettei oikein tiedetä kuinka päästä alkuun. Puuttuu asiasta tärkein perillä olevaa aloitteen tekijää. Mutta sellainenkin löytyy.

Perustava kokous. Huhtikuulla v. 1890 julkaistaan "Mikkelin Sanomissa" sääntöehdotus Mikkelin Työväenyhdistykselle sekä kutsu perustavaan kokoukseen. Tämä kokous pidetään saman kuun 27 pnä

leipuri H. Miettisen kahvilassa (Mikonkatu n:o 11). Osanottajia on runsaasti, enimmäkseen *työkansaa*. Kokouksen puheenjohtajaksi valitaan nahkatehtaantyömies Vilho *Argillander* ja pöytäkirjuriksi käsityönopettaja A. *Korpimäki*. Puheenjohtaja ehdottaa tämän jälkeen keskusteltavaksi kysymyksestä: "Onko työväen olosuhteissa huomattu mitään puutteellisuutta niin henkiselä kuin aineellisella alalla, ja jos on, niin kuinka ja millä tavalla nämät parhaiden saadaan poistetuiksi?" Kun kokous on yksimielisesti ilmaissut mielipiteenään, että puutteellisuuksia työväen oloissa on, ehdottaa puheenjohtaja keinona niiden poistamiseksi yhdistykseksi yhtymistä, mikä ehdotus saa lämmintä kannatusta. Epäileviäkin tuomaita kuitenkin joukossa löytyy. Muuan käsityöläismestari arvelee, ettei aate olisi vielä tarpeeksi kypsytynyt paikkakunnalla, jotta yhdistys voitaisiin jo menestyksellä perustaa. Suuri enemmistö on kuitenkin sitä mieltä, että työväenyhdistys on perustettava Mikkeliin. "Ja se on ainoa vika, ettei sitä ole jo perustettu kymmenen vuotta ennenmin", selitetään ponnekkaasti epäilijöille.

Yhdistys päätetäänkin tässä tilaisuudessa perustaa. Sääntökysymyksessä syntyy uudelleen keskustelua. Äskeiset epäilijät entisiin perusteluihinsa vedoten ehdottavat, että asetettaisiin komitea sääntöehdotusta tarkastamaan. Vastaehdotuksena on, että säännöt käytäisiin läpi ja hyväksyttäisiin jo tässä kokouksessa. Puheenjohtaja ratkaisee lopuksi asian ehdottamalla, että ne, jotka tahtovat säännöt nyt tarkastettavaksi, kirjoittakoot nimensä paperille, ja ovat he sitten yhdistyksen varsinaisia perustajia. Tämä hyväksytään. Jäseniksi kirjoittautuu 44 henkilöä, kaikki miehiä. Sääntöjen tarkastus voidaan näin alkaa ja toimitetaan se 18 pykälään asti.

Seuraavana sunnuntaina pidetään uusi kokous samassa paikassa, jolloin sääntöjen tarkastus suoritetaan loppuun ja valitaan niille läänin kuvernöörin vahvistusta hakemaan toimikunta. Tähän toimikuntaan tulivat jo ennen mainittu *Argillander*, kirjapainonfaktori J. V. *Marttinen*, puuseppä *Viktor Heikkinen*, työmiehet *Antti Halinen* ja *Taavetti Pulkkinen*. Uusia jäseniä yhdistykseen liittyi 20. Tässä kokouksessa päätetään myös puheenjohtajana toimineen *Argillanderin* esityksestä kaupunginvaltuustolta anoa anniskeluyhtiön voittovaroista 2,000 mk. yhdistyksen perustamisrahastoksi. Anomuksen allekirjoittivat kaikki kokouksessa läsnäolleet henkilöt.

Muutamia Mikkelin Työväenyhdistyksen perustajia.

Alarivissä: M. Viljakainen, Antti Härkönen, Israel Hyytiäinen, K. Rasanen, T. Meriluoto.
Ylärivissä: A. Parantainen, G. Pätynen, J. Ravolainen, N. Makkonen, Antti Halinen
(esimies 1910), A. Särkkä, M. Pulkkinen, J. Hiltunen.

Säännöt vahvistetaan. Pari pienempää muutosta tehden saadaan säännöille sitten vahvistus, minkä jälkeen kutsutaan koolle "varsinainen sääntömääräinen perustava kokous." Tämä kokous pidetään kaupungin "kestikievarissa" kesäkuun 22 p:nä 1890. Tilaisuus lienee tuntunut läsnäolijoista hieman erikoisemmalta, koskapa kirjurikin on pöytäkirjan otsikkoon aikamäärän jälkeen tehnyt seuraavan juhlallistyyllisen lisäyksen: "— jälkeen Kristuksen, Venäjän maan keisarin, Puolan kuninkaan ja Suomen suuriruhtinaan Aleksanderi III kymmenntenä hallitusvuotena." — Kokouksen avaa Argillander puheella, jossa hän käsittelee työväenliikettä valtiolliselta ja taloudelliselta kannalta. Kun kokouksen puheenjohtajaksi on valittu Argillander ja pöytäkirjaa pitämään sokerileipuri J. V. Miettinen sekä tehty ilmoitus sääntöjen vahvistuksesta, toimitetaan vielä kerran jäsenten kirjoitus, joita nyt karttuu 34, niistä 4 naista.

Ensimmäiseen johtokuntaan valitaan seuraavat henkilöt: talonomistaja Taneli *Puukko*, kirvesmies Konsta *Rasanen*, nahkuri Vilho *Argillander*, palovartija Pekka *Kekkonen*, talonomistaja Antti *Vright*, kirvesmiehet Mikko *Pulkkinen*, Israel *Hyytiäinen* ja Taavetti *Kilkki* (*Meriluoto*), sokerileipuri Heikki *Miettinen* ja talonomistaja Topias *Kemppi*.

Ensimmäiseksi esimieheksi valitaan nahkuri Vilho *Argillander*, varaesimieheksi sokerileipuri Heikki *Miettinen*, kirjuriksi faktori J. V. *Marttinen* ja rahastonhoitajaksi talonomistaja Taavetti *Lampinen*.

Tervehdys työväenyhdistyksille. Seuraavan heinäkuun 6 p:nä pidetyssä kokouksessa päätetään kaupunginvirastoille y. m. yleisille laitoksille lähettää virallinen ilmoitus yhdistyksen olemassaolosta sekä samalla tervehdys maan muille työväenyhdistyksille, että muodostumassa olevaan työväen yhteistoimintaketjuun on taottu uusi rengas.

* * *

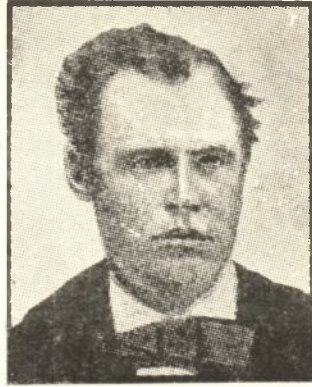
Poikkeuksena useimmista muista vanhemmista työväenyhdistyksistämme voitaneen Mikkelin Työväenyhdistystä pitää siinä suhteessa, että sen ovat perustaneet työläiset itse. Kuten edellä jo on mainittu, ovat perustavaan kokoukseen saapuneet pääasiassa työläisiä. Samoin valtavin osa yhdistykseen liittyneistä. Ensimmäisen vuoden jäsenluettelon mukaan ryhmittyvät jäsenet yhteiskunnallisen asemansa puolesta seuraavasti:

Rakennus- y. m. ulkotyömiehiä	56
Käsityöläisiä y. m.	16
Käsityöläismestareja	12
Vaimoja	10
Talollisia	5
Kauppiaita	4
Ajureita	3
Kauppapalvelijoita	1
Vahtimestareja	1
Palvelijattaria	1

Yhteensä 111

Johtokuntaan kuuluu ensimmäisenä toimivuotena 6 työmiestä, 2 talollista, 1 käsityöläismestari ja 1 palovartija.

Yhdistyksen perustamisen alullepanija ja ensimmäinen esimies näyttää myös olleen aikalaisekseen verrattain valistunut ja itsetietoinen työläinen. Se käy ilmi hänen silloin tällöin pitämistään puheista. Häneltä ei näytä myöskään puuttuneen toimitarmoa ja uskoa perustamansa yhdistyksen menestymiseen. Sitä osoittaa hänen monet aloitteensa ja koko hänen toimintansa yhdistyksessä ja sen monissa komiteoissa ja toimikunnissa, joissa miltei kaikissa hän on mukana luomassa niihin eloa ja henkeä.

Jaakko Päivärinta
Esimies v. 1891—93.

Ensimmäisen vuoden toiminta onkin harvinaisen vilkasta ja työteliästä. Kokouksia ehditään vuoden loppuun mennessä pitää yleisiä 10 ja johtokunnan 9. Lisäksi eri toimikuntien kokoukset. Arpajaisetkin keritään pitää samana kesänä. Kaivattu yhdistys on saatu ja yhteistoiminta innostaa kovasti mieliä. Ja eipä ihmekään. Työväen olot ovat perin kurjat. Työpäivä on ylettömän pitkä, 14—15 tuntia ja palkat kehnot, 1:50—1:80 aikuiselle miehelle päivässä. Sillä ei liiaksi ruoki vielä vähemmän sivistä itseään, vaikkapa ottaa huomioon silloiset alhaisemmat elinkustannuksetkin. Työnantajain mieli-vallalta ja muilta työmaaepäkohdilta turvaavia lakeja ei ole eikä liioin valtiollisia ja yhteiskunnallisia oikeuksia. Tukat olosuhteet ajavat ajamalla etsimään yhteenliittymisestä turvaa.

Virkeästi alkanutta toimintaa kohtaa kuitenkin lamaannus, kun yhdistyksen jäsenten kesken syntyy riitaisuuksia. Ne saattoivat jottua tottumattomuudesta yhdistystoimintaan, jolloin mitättömästäkin seikasta paisutetaan suuri juttu, kenties myöskin siitä, että vanhoillisimmista tuntuu Argillanderin ja tämän takana olevien toiminta liian itsenäiseltä ja jyrkältä. Kuinka tahansa, väsähtämisen merkkejä alkaa näkyä jo seuraavana vuotena ja jäsenmäärä alenee. Sitä edistää vielä se, että Argillander keväällä 1891 on pakoitettu muuttamaan pois paikkakunnalta, suureksi vahingoksi nuorelle työväenyhdistykselle, joka menettää hänessä kykenevän toimihenkilön ja ehkä vielä enemmän työläisjäsenille, joiden mielialojen ja ajatusten tulkki hän on ollut.

Toisena toimivuotena on jäseniä vielä 64, mutta sitä seuraavana enää 35. Luopuneet ovat pääasiassa työläisiä. Vuoden 1892 jäsen-tilasto osoittaa, että yhdistykseen mainittuna vuotena kuului:

Käsityöläismestareja	12
Työmiehiä	6
Virkamiehiä	6
Käsityöläisiä	5
Työmiesten vaimoja	2
Talonomistajia	2
Kauppiaita	2
<hr/>	
Yhteensä	35

Yhdistykseen jääneet mestarit, liike- ja virkamiehet ottavat nyt johdonkin käsiinsä ja toiminta kantaa heidän sille antamaa leimaa monta vuotta, kunnes vuoden 1904 paikkeilla työväen keskuudessa tapahtuu "uusi herätys". Liittymällä lukuisasti yhdistykseen, työläiset ottavat jälleen ohjat omiin käsiinsä, joissa ne sitten ovat tanakasti pysyneetkin.

V. 1895 ilmestyy Argillander jälleen paikkakunnalle. Liittyy uudelleen yhdistykseen. Valitaan johtokuntaan ja huvitoimikuntaan. Mutta joutuu taaskin riitoihin, kun moittii "Työmiehessä" johtokuntaa leväperäisyydestä. Tästä tyydytään hänelle antamaan vain paheksu-
mislause. Vakavampi riita syntyy vähän myöhemmin huvitoimikunnan ja lauluseuran välisen erään jupakan johdosta, mikä johtaa siihen, että Argillander huvitoimikunnan esimiehenä saa syyt päällensä ja erotetaan yhdistyksestä. Erottamisen aihe näyttää kovin vähäiseltä, joten on luultavaa, että hänestä muuten tahdottiin päästä.

Argillander ei jää kuitenkaan toimettomaksi. Hän perustaa nyt yhdessä eräiden toisten kanssa *Työväenliitto*-nimisen yhdistyksen, josta piti tulla puhdas työväenjärjestö. Säännöt laaditaan ja saadaan niille vahvistus. Argillander joutuu kuitenkin taas muuttamaan pois paikkakunnalta ja "liitto" kuolee syntymäsjälleen.

Työväenyhdistyksen puhujaosaston käsinkirjoitetussa seuralehdessä muistellaan sitä seuraavin ivallisin letkauksin:

"Haikia velvollisuuteni on yhteiskunnalle ilmoittaa, että ikävällä toivottu ja hellästi rakastettu pienokaisemme *"Työväenliitto"* vaipui kuolemanuneen ainoastaan hätäkasteen saatuaan Mikkeliissä elokuulla 1896. Paitsi minua ja isää, jäi häntä surmaan epätoivolla kaksi setää, Esko ja Jaska sekä eno Pietari. — Argillanderin asioimisto."

Hj. Salonen

Esimies v. 1895—99

Mikkelin Työväenyhdistyksen perustajan ja ensimmäisen esimiehen, tämän monessa suhteessa merkittävän arvoisan miehen myöhemmistä elämänvaiheista ei ole tietoja säilynyt. Mitä vikoja hänessä lie-
nee ollutkin, muita rohkeampana, selvätietoisempänä ja tarmokkaampana hän on ollut kylvämässä sitä siementä, josta sittemmin varttui Mikkelin ja osaksi koko lääninkin työväestön henkisten ja taloudellisten yhteistoimintojen keskus.

Seuraavassa tullaan lähemmin mainitsemaan tärkeimmät niistä valtiollisista, yhteiskunnallisista, ammatillisista, sivistyksellisistä, taloudellisista y.m. pyrkimyksistä, joihin yhdistys on näinä monina vaiherikkaina vuosina joutunut huomiota kiinnittämään.

POLIITTISET VIRTAUKSET.

Valtiolliset asiat joutuivat alkuaikoina aniharvoin yhdistyksen harrastuspiiriin. Tämä on ymmärrettävääkin.

Työväki on vailla valtiollisia oikeuksia. Se kuoletti harrastuksenkin. Ei niin, etteikö olisi yhteiskunnallisten parannusten ja korjausten tarvetta tunnettu, mutta mitenkäpä niitä korjata. Valtiopäivien kaksi säätyä valittiin suku- ja ammattioikeuksien perusteella ja toiset kaksi raha- ja maaomaisuuden voimalla. Naisten oli tyyten "vaiettava seurakunnassa". Eikä "alemman kansan" ollut lupa liioin muutenkaan politikoida. Parannuksia tuli sen minkä säädyt ja korkea esivalta näkivät hyväksi myöntää. Siihen tuli kansan tyytyä.

Vrightiläisyys, joka niinä aikoina vallitsi työväenyhdistyksissä, ei liioin pitänyt työväen itsenäistä valtiollista harrastelua tarpeellisena. "Työväki ei voi toivoa valtiollisten oikeuksien saavuttamista ennen kuin sen sivistys on kohonnut" — julisti se. Työväenyhdistyksissä ja muissa seuroissa oli työläiset senvuoksi ensin kouluutettava kypsiksi ansaitsemaan valtiolliset oikeudet. Työnantajain tuli olla koulumestareina. Sivistystoiminnan ohella pidettiin oma-apuharrastelua suotavana. Se oli vrightiläisyyden ohjelma.

Mikkelin Työväenyhdistyksen ohjelma oli alkujaan myös tuon suuntainen. Sääntöjen 1 ja 2 pykälissä määriteltiin se seuraavasti:

1 §. Mikkelin Työväenyhdistyksen tarkoituksena tulee olla yhdysiteenä Mikkelin ammattilaisten ja työväen kesken, edistääkseen heidän parastansa sekä henkisessä että aineellisessa suhteessa.

2 §. Yhdistyksen toimena tulee olemaan:

1) perustaa ja ylläpitää lukuhuone, jossa yhdistyksen jäsenillä on tilaisuus kartuttaa tietojansa ammattikirjallisuudesta, keinopiirustuksista, sanomalehdistä, aikakauskirjoista y. m. mikä voipi kehittää heidän sekä ammatillista että yleistä sivistystänsä;

2) niin kohta kuin yhdistyksen varat kannattavat, tulee sen toimeenpanna hyödyllisiä luentoja työväelle;

3) lyhempäin esitelmän toimeenpanemisella sekä sivistyttävään ja jalostuttavain huvien pitämisellä, soitannon, laulun, laususkulun y. m. kanssa valmistaa yhdistyksen jäsenille virkistyttävää ajanviettoa jou-tohetkinä;

4) tehokkaasti edistää säästö-, sairas-, apu- ja eläkerahastoja, kauppa-, ravinto-, asunto- ja ammattiyhdistyksiä ynnä muita yrityksiä, jotka saattavat olla omiansa vaurastuttamaan työvään toimeentuloa;

5) välittää paikansaantia työntekijöille ja apulaisten hankintaa työnteettäjille; sekä

6) mahdollisuutta myöten perustaa rahasto oman huoneuston hankkimista varten yhdistykselle.

Joh. Kaihlanen
Varaesimies v. 1892.

Kaikesta poliittisesta kemiallisesti puhtaat matkaeväät. Sukeltautuuhan niitä silti esiin sen luontoisia asioita.

Valtiopäivämiesehdokkaiden asettamisesta yhdistyksen puolesta keskustellaan ensi kerran heinäkuussa 1890. Asian johdosta pidettyyn kokoukseen Seurahuoneelle kutsutaan, paitsi työväenyhdistyksen jäseniä, myös muita kaupunkilaisia. Ehdokkaiksi asetetaan sitten äänessyksen perusteella kauppias A. Pylkkänen, pankinjohtaja V. Eneberg ja raatimies K. J. Vahlgren. Kaikki ovat tunnettuja porvareja. Työläisehdokasta ei rohjeta ajatella. Muutama päivä myöhemmin pidetyssä johtokunnan kokouksessa yhdistyksen esimies tosin esittää, olisiko syytä jatkaa asiaa vielä yhdistyksen puolesta. Päätetään toimittaa joitain tiedusteluja vielä, mutta silleen näyttää asia jääneen.

Ensimmäiseen työväenyhdistysten edustajakokoukseen, joka oli suunniteltu pidettäväksi Helsingissä 1891, mutta jonka pitämisen silloinen kenraalikuvernööri Heyden kielsi, valmisteltiin Mikkelin Työväenyhdistyksen puolesta seuraavat keskustelukysymykset:

1) Eikö olisi syytä lainlaadinnan kautta määrätä kuinka monta tuntia n.s. normaalityöpäivään luetaan, koska sitä käytetään rajoittomasti väärin?

2) Olisiko syytä toivoa, että joissakuissa ammateissa nykyään käytetty pyhätyö kokonaan lakkautettaisiin ja miten se kielto käytäntöön saatettaisiin?

3) Vastaako maamme työvään nykyiset olosuhteet aikakauden sivistystä? Jos tähän vastataan kieltävästi, niin mitkä ovat ne epäkohdat, jotka estävät työväeltä tilaisuuden sivistyksen saamiseen?

Näiden erityisen komitean valmistamien kysymysten lisäksi hyväksyttiin vielä seuraava, kelloseppä A. Ollikaisen ehdottama kysymys:

4) Mihin toimiin olisi ryhdyttävä työväen suhteen, että se paremmin tuntisi ja samalla täyttäisi velvollisuutensa työssään?

Lieneekö kysymykset esitetty, kun mainittu edustajakokous saatiin sitten pitää syyskuussa 1893. Yhdistystä tässä kokouksessa edusti räätäli Joh. Kaihlanen.

Toivomuksia valtiopäiville. Kun tsaristinen sortokausi maassamme alkoi kiristyä ja Suomea aijottiin ryhtyä venäläistyttämään perustuslakeja syrjäyttäen, nostatti se työväenkin vastarintaan. V. 1894 päätti yhdistys Mikkelin kaupungin edustajan, pormestari Alo-paeuksen kautta lausua valtiopäiville seuraavan toivomuksen:

Lukuisasti kokoontuneena yleiseen kokoukseen, pyytää työväenyhdistys saada kaupungin edustajalle lausua sauraavan toivomuksen vasta avattavilla valtiopäivillä esille tuotavaksi:

Yksimielisesti toivoo yhdistys, että Suomen kansan perustuslait, jotka sen hallitsijat ovat pyhällä valallaan vahvistaneet ja joiden turvissa se vuosisatojen kuluessa on henkisesti ja aineellisesti edistynyt, yhä säilytettäisiin eheinä ja muuttamatta.

Samassa yhteydessä esitetään vielä toivomuksia kansakoululaitoksen edistämisestä kouluvapautta noudattamalla, miedompien väkijuomain valmistuksen ja kaupan lailla säännöstelemisestä, työpäivän rajoittamisen lainsäädännön kautta 10-tuntiseksi ja työn lopettamiseksi lauantai-illoin klo 6, laillistetun prostitutionin lopettamiseksi, koronkiskonnin ehkäisemiseksi ja tilattoman väestön aseman parantamiseksi varaamalla tälle väestölle tilaisuutta päästä maanomistajiksi laajentamalla kruunun maiden palstoittamista viljeltäväksi y.m. tavoin.

Työväen oman sanomalehden aikaansaamista pidetään suotavana, kun sitä Helsingin Työväenyhdistyksen lähettämässä kirjelmässä tiedustellaan. Osakkeita ei vielä yhdistyksen nimiin merkitä, mutta asetetaan lista esille yksityisiä merkitsijöitä varten ja valitaan lehdelle kirjeenvaihtaja. Osakkeita ostetaan vasta 1899. Kun Suomettaren Matti syksyllä 1895 kimpaantui Työmieheen ja kehoittaa erottamaan sen päätoimittajan, lähettää yhdistys luottamuslauseen Työmiehen johtokunnalle, mutta jo 3 vuoden päästä neuvotaan Työmiestä maltillisempaan esiintymiseen. Painovapausolojen kiristyessä ja kohdis-

tuessa erityisesti Työmiestä vastaan 1900, lausuu yhdistys siitä paheksumislauseensa, joka julkaistaan paikkakunnan lehdissä.

Äänioikeustaistelu. Äänioikeuskysymys sukeltautuu esiin ensi kerran kesällä 1895, jolloin yhdytään työväen valtuuskunnan ehdotukseen, että anottaisiin tutkimuksen toimittamista äänestys-oikeutta koskevista seikoista porvarissäädyn vaaleissa maamme kaupungeissa. Vähän myöhemmin samana vuotena herätettiin kysymys uudelleen eloon yhdistyksen alaisessa puhujaosastossa. Syntyy vilkas keskustelu. Kaikki puhujat ovat sitä mieltä, että ääniasteikkoa

O. V. Hokkanen
Esimies v. 1902.

porvarissäädyn vaaleissa olisi alennettava. Muutamat ehdottavat mies ja ääni-järjestelmää. Enemmistö pitää kuitenkin kansan sivistystasoa vielä vaillinaisena niin pitkään harppaukseen. Asia lykätään sitten yhdistyksen kokoukselle. Päätökseksi tulee, että korkein äänimäärä porvarissäädyn vaaleissa saisi olla 10 sekä että äänestämään olisivat oikeutetut kaikki kansalaisluottamusta nauttivat mies- ja naishenkilöt, jotka maksavat kunnallista veroa, ovat laillisessa iässä, eivätkä kuulu palkkaussäännön alaiseksi tai ole vakinaisessa sotaväessä.

Tämä päätöslauselma lähetettiin hallitukselle.

Agitatsioonikeinoja äänioikeuskysymyksen tunnetuksi tekemiseksi työväen keskuudessa pohditaan v. 1898 useissa kokouksissa ja suositellaan sellaisiksi kansantajuisten luentojen pitämistä, lentokirjasia ja asian vireillä pitämistä jatkuvasti kävelyretkillä, iltamissa, työväenkokouksissa j.n.e. Kun sitten muualla maassa puuhataan joukkoanomusta hallitukselle ja valtiopäiville äänioikeusasiansa, yhdytään siihenkin ja kerätään nimiä anomusta varten. V. 1904 puolueessa käytyihin väittelyihin nähden siitä, otetaanko osaa vaaleihin tai ollaanko lakossa äänioikeuden tehostamiseksi, asettuu yhdistys sille kannalle, että olisi otettava osaa ja työväenpuolueen kokonaisuudessaan liitettävä kannattamaan vanhasuomalaista puoluetta sillä toivomuksella, että se ottaa uudelleen harkittavakseen kantansa äänioikeusasiansa ja tekee siihen enemmän myönnötyksiä, m.m. poistamalla "sensuksen".

Tätä kantaa ylimääräisessä puoluekokouksessa 1904 esittämään valittiin Albin Valjakka. Kun puoluekokous sitten päätti otettavaksi vaaleihin osaa ainoastaan sillä ehdolla, että joku porvaripuolueista taipuu kaikkialla Suomessa, missä se vaalitoimintaa harjoittaa, valitsemaan henkilöitä työväenpuolueen paikallisen osan kanssa sovitellen ja sitoutuu ajamaan yleistä, yhtäläistä ja välitöntä äänioikeutta kaikille 21 vuotta täyttäneille Suomen kansalaisille, mikä käytännöllisesti katsoen merkitsisi vaalilakkoa, mukauduttiin tähän Mikkeliissäkin, tosin äänestyksen jälkeen, vähemmistöön jääneiden pannessa vastalauseen ja ilmoittaen ottavansa vaaleihin osaa.

Porvarien silloisia vaalikonsteja kuvaa eräs yhdistykselle lähetetty sähkösanoma varustettuna allekirjoituksella "Helsingin työmiehiä". Siinä sanottiin, että vanhasuomalainen puolue oli ottanut ohjelmaansa yleisen, yhtäläisen, välittömän äänioikeuden, joten siis Mikkelin Työväenyhdistyksen jäsenillä olisi oikeus ylimääräisen puoluekokouksen päätöksen mukaan äänestää valtiopäivämiesvaaleissa maisteri Järvistä. Sähkösanoma todettiin valheelliseksi, suomettarelaisen puolueen miesten lähettämäksi ja päätettiin sellaisen keljuttelun johdosta julkaista kaikissa puoluelehdissä yhdistyksen vastalause.

Äänioikeustaistelu kiihtyy tästä lähtien ja tempaa yhä laajempia työväenjoukkoja mukaan. V. 1905 ollaan Mikkeliissäkin jo hyvin jyrkkiä. Ellei vallassaolijat myönnä yleistä äänioikeutta sovinnolla, niin on se otettava pakolla, päätellään työväenyhdistyksen kokouksessa 27/4. Pakotuskeinoksi hyväksytään suurlakko. Perustetaan äänioikeusrahasto, mihin kukin yhdistyksen jäsen on velvollinen uhraamaan vähintään yhden päiväpalkan vuodessa, valitaan agitatsioonitoimikunta asiaa ajamaan j.n.e.

Samana syksynä suurlakko tulikin ja sen seurauksena seuraavana vuonna yleinen äänioikeus ja yksikamarinen eduskunta. Laajoille kansankerroksille oli avautunut tie valtiolliseen elämään.

"Haaksirikkoiset". Helmikuulla 1899 julkaistiin n.s. "helmikuun manifesti", jolla kumottiin osa Suomen perustuslakeja. Porvarillisella taholla puuhattiin sen johdosta adressia keisarille. Matti Kurikka, jota ei oltu kutsuttu adressineuvotteluihin työväkeä edustamaan, julkaisi sitä vastaan Työmiehessä kuuluisan kirjoituksensa "Haaksirikkoon jouduttua", jossa ripitti porvaristoa ja varoitti työväkeä mai-

Ensimmäinen kesäjuhla Lamposaaressa heinäkuun 17 p:nä 1905.

nitusta puuhasta. Se nostatti porvareissa ankaran myrskyn, jonka mainingit ulottuivat maaseudulle asti. Mikkelin Työväenyhdistyksen kokouksessa kysyi yhdistyksen silloinen esimies, kapteeni Hj. Sahlan hyväksyykö yhdistys Kurikan kirjoituksen, vaiko ei. Kun eräät työläisjäsenet toivat esiin Kurikan ansioita ja yrittivät puolustaa häntä, suuttui puheenjohtaja ja erosi kesken kokouksen toimestaan. Kun varaesimies Kaihlanen ei hänkään suostunut johtamaan puhetta, vaan poistui samoin kuin joukko muita saapuvilla olleita, jäi kokous pitämättä. Seuraavassa johtokunnan kokouksessa päätettiin hankkia esitelmän pitäjä aiheesta "Ihmisen velvollisuudesta isänmaataan kohtaan ja nykyisistä tapahtumista".

Suhde työväenpuolueeseen. Alkuaikoina piti yhteyttä yllä toisten työväenyhdistysten kesken Helsingin Työväenyhdistys, myöhemmin työväen valtuuskunta. Näiden kanssa oli Mikkelin Työväenyhdistys-

kin säännöllisessä vuorovaikutuksessa. Neuvottelevana jäsenenä työväen valtuuskunnassa oli räätäli Joh. Kaihlanen.

Mutta kun sitten Turussa 1899 pidetyssä 3:ssa työväenyhdistysten edustajakokouksessa perustetaan työväenpuolue, syntyy yhdistyksessä erimielisyyttä siihen liittymisestä. Johtokunta, jossa on vanhoillinen enemmistö, ehdottaa, ettei liityttäisi, koska ohjelmassa löytyy pykälä, joita "nykyisissä oloissa on mahdoton toteuttaa ja siitä puuttuu määräys perustuslaillisuudesta." Yleisessä kokouksessa päätetään esittää sen mukaisia muutoksia puolueohjelmaan liittymisen ehtona. Liittymistä puoltavat jäävät vähemmistöön. Puoluehallinto ei tietenkään voi sellaisia muutoksia tehdä, vaan kehoittaa liittymään ohjelman perusteella. Joulukuussa 1899 on asia uudelleen yhdistyksen kokouksessa. Kokouskutsussa ei oltu mainittu mitään siitä, että näin tärkeä asia tulee päätettäväksi. Jäseniä on senvuoksi vähän saapuvilla. Päätös saadaankin kielteinen. Sitä ja kokoonkutsumismenettelyä vastaan ilmoittavat pöytäkirjaan vastalauseensa räätälit A. F. Laakkonen, A. Paappanen ja V. Asp.

Jarrutus puolueeseen liittymistä vastaan jatkuu aina vuoteen 1904. Milloin ovat esteenä "taloudelliset olot", milloin yhdistyksen säännöt j. n. e. Toivottiin myös, että Forssan puoluekokous hyväksyisi maltillisemman ohjelman. Se oli kuitenkin paha pettymys jarruttajille, sillä aivan päinvastoin kävi: Forssassa hyväksyttiin puolueelle sosialidemokraattinen ohjelma. Vastarinnan oli pakko vihdoin murtua. Tammikuulla mainittua vuotta pidetyssä yhdistyksen kokouksessa hyväksytään ohjelma ja puolueeseen liittyminen suurella äänten enemmistöllä. Vastustajat turvautuvat vielä viimeiseen keinoon. Liittymiskokouksen pöytäkirja piti hyväksyttävän seuraavassa kokouksessa. Mutta silloinen esimies ei anna sitä hyväksyä vastoin kokouksen enemmistöä, kun muka alaikäisiä oli ollut äänestämässä. Syyskuun kokouksessa pöytäkirja kuitenkin hyväksytään ja niin on päätös tullut pitäväksi. Tällöin on yhdistykseen liittynyt runsaasti uusia työläisjäseniä, porvarijäsenten karistessa pois. Tämän jälkeen siirtyy heistä loputkin vähitellen omaan leiriinsä.

V. 1905 *suurlakkoon* ja sen järjestelyihin omalla paikkakunnalla yhdistys otti tehokkaasti osaa. Yhdistyksen kokouksia pidettiin ahkerasti ja Pirttiniemessä pidetyissä suurissa kansalaiskokouksissa tuo-

tiin työväen tahto ja mielipiteet päivän kysymyksissä julki. Omia edustajia työnnettiin neuvottelukokouksiin ja komiteoihin seuraamaan niissä asiain kulkua ja esittämään työväen katsantokannan. Laittomuusajan virkanyrkkejä sekä pienempiä että isompia vaadittiin jyrkästi eroamaan tai erotettaviksi. Pahimmat heistä saivatkin sangen kiireisen lähdön. Erikoisesti yhdistyksen vaatimuksesta toimitettiin kaupungin poliisilaitoksellakin perinpohjainen siivous.

Albin Waljakka

Esimies v. 1904—05, rahastonhoitaja
v. 1906—17.

Kun sitten näytti siltä, etteivät porvaripuolueet ja säädyt aikoisi toteuttaakaan yksikamarista eduskuntajärjestelmää ja työväki tämän johdosta varustautui uuteen suurlakkoon seuraavana kesänä, valitsi yhdistyskin lakkokomitean ja evästi sen kaiken varalta hankkimaan ensitöikseen vähintään 300 säkkiä jauhoja. Marraskuun suurlakon aikana perustettu punakaarti pysytettiin myös kunnossa niin kauan, kunnes edustuslaitosuudistus lopullisesti tuli toteutetuksi.

Kaarti oli jo tällöin herrojen silmätikkuna. Sen päällikkö Matti Manninen kutsuttiin kerran kuvernöörinkin puheille, joka tiedusteli, missä kaartin asevarasto on. Kun sellaista tietenkään ei ollut, tiukasi kuvernööri kaartin jäsenluetteloa. Sitä ei kuitenkaan päätetty antaa.

Piirijärjestön synty. Tehokkaamman valistustyön aikaansaamiseksi oli puolueen toimesta maa jo ennen suurlakkoa jaettu agitasionipiireihin ja kaupunkipaikkoihin kehoitettu perustamaan erikoisia agitatsionitoimikuntia. Tällainen agitatsionitoimikunta perustettiin Mikkelin Työväenyhdistyksessä v. 1906 alussa ja siihen kuuluivat Albin Waljakka, V. Raatikainen, Heikki Hokkanen, Rob. Valkonen, A. Hämäläinen, G. Kurki, K. A. Eklöf, A. Tuovinen ja S. Hämäläinen. Samanlaisia toimikuntia toimi myös Savonlinnassa ja Heinolassa. Ne ulottivat toimintansa lähiympäristöihinkin. Olivat tavallaan nykyisten piiritoimikuntien edeltäjiä.

Mikkelin agitatsioonitoimikunta puuhasi sangen vilkkaasti: järjesti puhetilaisuuksia, mielenosoituksia j. n. e. Sen ehdotuksesta yhdistys pyysi puoluehallinnolta kiertävää puhujaa ja myönsi sen palkkaamiseen varoja 100 mk. kuukaudessa. Puhujaksi saatiin J. Stenfors (Kivikoski), joka sitten kierteli piirissä useamman kuukauden.

Oulun puoluekokouksen jälkeen v. 1906 järjestettiin puolue uudelleen vaalipiirijärjestöiksi j. n. e.

Mikkelin l. vaalipiirin sos.-dem. piirijärjestön perustava kokous pidettiin Mikkelissä työväentalolla huhtikuulla 1906 Mikkelin Työväenyhdistyksen aloitteesta. Syksyllä pidetyssä piirikokouksessa tehtiin suunnitelmat ensimmäisiin eduskuntavaaleihin valmistautumiseksi. Työväen edustajia meni läpi vaalipiiristä 7. Mikkelin Työväenyhdistyksen jäsenistä tuli valituksi kirjaltaja Albin *Valjakka*, joka sitten valittiin uudelleen kaikissa vaaleissa.

Piirijärjestön ja uusien puolueen järjestösääntöjen mukaisten kunnallisjärjestöjen perustamisen jälkeen siirtyi poliittisten asiain hoito suureksi osaksi piiri- ja kunnallistoimikunnille. Kun kunnallisjärjestötoiminta ei kuitenkaan monista syistä ottanut pitkään aikaan vakiintuakseen Mikkelissä, joutui yhdistys sittemminkin muiden toimiensa ohella hoitelemaan paljon yleisempiäkin puolue- y. m. poliittisia tehtäviä. Taantumuksen, rajantakaisen sekä kotimaisen uudelleen yltäessä sai yhdistys läänin keskuspaikassa ollen lukemattomat kerrat nousta sitä vastustamaan vastalausein ja muilla kulloinkin soveltuvilla keinoilla.

Vuoden 1910 jälkeen yhdistyksen taloudellisten asiain kärjistyminen talon laajennuksesta y. m. johtuen kiinnittävät kaiken huomion puoleensa moniksi vuosiksi, niin ettei sanottavasti jää aikaa muille toimille.

Piirilehden Vapauden perustamiseen ja tukemiseen sen ponnistellessa taloudellisissa vaikeuksissa Mikkelin Työväenyhdistys on tehokkaasti vaikuttanut. Otavan Työväenyhdistykselle lienee myönnettävä kunnia oman piirilehtiajatuksen ensinnä virittämisestä. V. 1906 se lähetti Mikkelin Työväenyhdistykselle kirjelmän, jossa esitti oman piirilehden perustamista paikkakunnalle. Yhdistys ei katso sillä kertaa voivansa puoltaa ajatusta semminkin, kun Kuopioon juuri puuhataan työväenlehteä, jota samalla on ajateltu koko Suur-Savon työ-

Vapaus-lehteä postitetaan Työväentalolla 1907.

väestön äänenkannattajaksi. Siitä päätetäänkin ostaa osakkeita. Mutta kun sitten keväällä tulee esiin piirijärjestön perustaminen, herää lehtikysymyksen uudelleen eloon. Lehti katsotaan nyt jo välttämättömäksi. Huhtikuulla pidetyssä piirikokouksessa päätetäänkin asiasta periaatteessa ja asetetaan valiokunta laatimaan kustannusarvioita taloudellisesta kannattavuudesta y. m. Tähän valiokuntaan tulivat mikkeliiläiset Albin Valjakka, Rob. Valkonen ja Vilho Raatikainen. Nämä tarttuivat innokkaasti asiaan ja esittivät syyskuussa kokoontuneelle toiselle piirikokoukselle suunnitelmansa ja kustannusarvionsa ja Vapaus päätetäänkin perustaa. Se alkaa säännöllisesti ilmestyä seuraavan vuoden alusta. Sitä painetaan aluksi porvarilehtien kirjapainoissa. Työväenyhdistys antaa ilmaiseksi toimitus-, konttori- ja postitushuoneen. Myöhemmin saa lehtiosuuskunta vuokratuksi oman huoneuston ja ostaa kirjapainon, mutta joutuu suu-

ren velkataakan alle ja taloudellisiin vaikeuksiin. Työväenyhdistys siirtää toistaiseksi omat rakennuspuuhansa ja ryhtyy tukemaan Vapautta, myöntäen sille useampaan otteeseen melkoisia lainoja. Voi asettaa kyseenalaiseksi, olisiko Vapaus ilman Mikkelin Työväenyhdistyksen tehokasta tukea näistä alkuvaikeuksistaan selviytynytään. Myöhemminkin on siihen apuun vedottu, eikä turhaan.

Maailmansota. Vuodet 1914—16 olivat suureksi osaksi poliittisesti kuolleita. Ensiksi mainittuna vuotena alkoi nimittäin maailmansota. Kaikenlaiset valtiolliset mielenilmaisut olivat tyyten kiellettyjä. Myöskin työtaistelut. Sanomalehdet ilmestyivät sensuurin tarkastamina. Yleensä niinä aikoina voivat vain sotakulashit ja kaikenlaiset jobbarit hengittää. Työttömyyttä oli paljon, työpalkat painuivat alas elintarpeiden hintojen suunnattomasti kohotessa. Lopulta muodostui suoranainen elintarvepula ja huutava hätä vähävaraisen väestön keskuudessa. Työväenjärjestöt olivat kyllä toiminnassa, mutta sen oli rajoitettava melkein vain juoksevien asiain hoitamiseen. Korkeintaan sai panna toimeen oppi- ja luentokursseja ja harjoittaa muuta sellaista ylimalkaista sivistystoimintaa. Hallinnollisia, lakiin perustumattomia poikkeusmääräyksiä annettiin toinen toisensa perään. Venäläiset kuvernöörit, poliisimestarit, santarmit ja näiden käskyläisiksi alistuneet lukuisat suomalaiset virkamiehet ja viranomaiset valvoivat tarkasti, että näitä ukaaseja noudatettiin.

Rehoitti mitä surkein mielivalta. Mutta samalla kasaantui myös ainesta tulevaa suurta räjähdystä varten. Vaikka toiminta olikin rajoitettua, sai työväki v. 1916 vaaleissa jo enemmistön eduskuntaan. Sitä ei kuitenkaan kutsuttu koolle. Eduskunta sai olla "lomalla" pari vuotta yhteen kyytiin.

V. 1917 tapahtumat ovat vielä yleensä muistissa. Tässä riittänee viittaus pääkohtiin.

Maaliskuun puolivälissä tapahtunut *Venäjän suuri vallankumous*, joka suisti siellä hallituksen keisareineen vallasta, toi vapautuksen myöskin Suomessa. Valtiolliset olomme vapautuivat siitä pakkopaidasta, mihin ne sitä edellisinä vuosina oli kytketty.

Tieto vallankumouksesta saapui Mikkeliin 17 päivän illalla. Seuraavana päivänä saapui kaupunkiin sotilaskomitean lähetti, jonka

toimesta santarmit riisuttiin aseista. Tämän jälkeen poistuivat myös virkapukuiset poliisit kaduilta. Kuvernöörin kehoituksesta kokoontuivat kaupunginvaltuutetut klo 2 samana päivänä ja päättivät asettaa 5-miehisen toimikunnan järjestyksestä huolehtimaan. Kaikki olivat porvareja. Toimikunta päätti pysyttää entiset poliisit edelleen järjestystä valvomassa sekä lisäksi muodostaa 25-miehisen varajoukon. Päälliköksi asetettiin varatuom. Raevaara. Siivilipukuisten järjestysmiesten lisäksi valvoi järjestystä sotilaspatrullit. Nämä pidättivät kaupungille uskaltaneet upseerit ja poliisimestari Vileniuksen. Sunnuntaiaamuna vapautettiin vankeinhoitohallituksen käskystä lääninvankilasta kaikki poliittisista syistä vangitut henkilöt. Pullokaljan kauppa kaupungilla ja väkijuomain anniskelu Seurahuoneella kiellettiin.

Heikki Hokkanen
Esimies v. 1906.

Seuraavan viikon keskiviikkona oli hallitustorilla suuri juhla, johon sotilaat ottivat osaa. Venäläiset pitivät useita säkenöiviä puheita. Suomalaisten puolesta puhui piirisihteeri Lepola. Väkeä oli useita tuhansia henkilöitä. Illalla oli porvarillisten toimesta juhla lyseolla. Rintapielissä näkyi punaista.

Työväki kokoontui suureen kokoukseen työväentalolle torstai-iltana. Kokouksessa arvosteltiin ankarasti poliisilaitoksessa vallinnutta komentoa ja työväestöön kohdistettua mielivaltaa. Valtuuston toimenpiteet järjestyksenpitoon nähden eivät tyydyttäneet. Kuvernööriä, lääninsihteeriä y. m. laittomuusajan virkamiehiä vaadittiin eroamaan. Ensiksi mainittu esittikin eronpyyntönsä heti, valittaen syyksi "sairautta, joka tekee hänet kykenemättömäksi hoitamaan virkaansa". Lääninsihteeri puolustautui sitkeästi ennenkuin erosi.

Kaupungin järjestystoimikunta uusittiin pian mainitun kokouksen jälkeen työväen vaatimusten mukaisesti. Poliiseista tuli miliisejä ja näiden päälliköiksi kapellimestari *Linnala* ja asioitsija *Kannisto*. Ylimpänä johtona toimi miliisikomitea, jonka jäsenistä 3 valitsi valtuusto, 4 työväenjärjestöt ja 2 paikallinen sotilaskomitea. Väliaikainen kuvernööri, joksi oli lähetetty esittelijäsihteeri *A. Aho*, otti myös

osaa kokouksiin. Elintarvekomiteoihin ja muihin semmoisiin avautuivat työvälle ovet itsestään.

Pari työväen valtuuttamaa henkilöä sai tilaisuuden penkoa täällä sijainneen santarmipäälystön, jonka piiriin kuului paitsi Mikkelin läänä, myös osa Karjalaa ja Pohjois-Savoa, arkistoa. Näin saadun todistusainehiston nojalla lukuisa joukko kätyriksi alentuneita viranomaisia sai potkut virastaan. Arkisto vietiin sitten Pietariin, jossa se poltettiin roviolla muun samanarvoisen kanssa.

Huhtikuun 4 p:nä oli hallitustorilla Venäjän vallankumoussankarien hautausjuhla. Siitäkin muodostui suuremmoinen muistojuhla. 7—8 venäjänkielistä puhetta pidettiin ja saman verran suomenkielisiä, työväen ja porvarien puolesta. Saapuvilla laskettiin olleen n. 2 ½ tuhatta henkeä. Illalla oli vielä juhla työväentalolla.

Toukokuun 1 päivän vietto muodostui suuremmoiseksi. Vappujuhla oli järjestetty Emolan kentälle. Kulkue läksi työväentalolta ja siihen liittyivät sotilaat Mikonkadun päässä. Väkeä tässä kulkueessa laskettiin olleen 5 ½ tuhatta henkeä. Siis hyvän joukon enemmän kuin Mikkelin kaupungissa on asukkaita. Niin suurta ihmispaljoutta ei Mikkelissä milloinkaan muulloin ole liikkeellä yhtäkaaa ollut. Perillä pitivät puheita J. Lankila ja K. Hakala. Lisäksi oli venäläisten puheita.

Alussa oli vallankumoushurmio ollut kaikille vapautta rakastaville yhteistä. Kun vallankumouksen meille lahjaksi antamia hedelmiä piti sitten ryhtyä korjaamaan, alkoi tilanne muuttua. Työväki halusi mentäväksi eteenpäin, porvaristo pysyttäväksi paikoillaan. Luokkavastakohdat alkoivat kärjistyä. Maailmansotaa jatkui ja kansainvälinen kauppa oli edelleen tukossa. Suuremmat maanviljelijät saboteerasivat elintarvesäännöstelylakia vastaan. Eikä Tokoin hallitus, joka keväällä oli muodostettu, voinut elintarpeita ilmasta loihkia. Vallankumous oli vapauttanut monenmoisia yhteiskunnan keskuudessa piilleitä voimia. Siellä täällä maassa tapahtui levottomuuksia ja vähemmän hyväksyttäviä tekoja. Eduskuntaan kuitenkin vielä luotettiin. Se oli työväenenemmistöinen. Se hyväksyikin useita työvälle tärkeitä lakeja: 8-tunnin työpäivä-, kunnallis- ja kieltolain. Venäjän väliaikainen hallitus julisti kuitenkin eduskunnan hajoitetuksi, kun se sääti "valtalain", jolla Venäjän keisarille kuulunut valta Suomen sisäisiin asioihin nähden siirrettiin eduskunnalle. Senaatin porvarilli-

set jäsenet yhdessä kenraalikuvernöörin kanssa vahvistivat tämän hajoitusmääräyksen. Niin vähän isänmaallisia porvarit silloin olivat. Hajoitusmääräyksestä huolimatta eduskunta yritti kokoontua, mutta se estettiin venäläisten pistimien voimalla. Se kokoontui kuitenkin syyskuun 28 p:nä, sitten kun seppä oli murtanut kenraalikuvernöörin sulkevat eduskuntatalon ovet auki, ja vahvisti useita aikaisemmin hyväksyttyjä lakeja, m. m. valtalain. Porvari-edustajat olivat poissa. Ne eivät uskaltaneet tätä "verivihollisen" sortovaltaa uhmata, vaan päinvastoin lieene suurin osa heistä sitä neuvoillaan avittanut. Tulenarkaa ainesta alkoi nopeasti kasaantua, luottamus parlamenttiin kadota. Kaarteja alettiin perustaa puolin ja toisin.

V. Raatikainen
Kirjuri v. 1906—08.

Lokakuun vaaleissa pääsivät porvarit enemmistöksi eduskuntaan. Eduskunnan kokoonnuttua he eivät pitäneet lainkaan kiirettä istuntojen alkamisella. Eräitä entisen eduskunnan hyväksymiä lakeja, niiden joukossa tärkeät 8-tunnin työpäivä- ja kunnallislait, ei julkaistu asetuskokoelmassa. Ne oli puristettava 6 päivää kestäneellä *suurlakolla*. Onnistunut lakko kohotti työväen voimantunnon korkeimmilleen. Alkoi kuulua ääniä vallan ottamisesta työväen käsiin. Eduskunnassa esitettiinkin sitten ehdokaslista "punaisen senaatin" kokoonpanoksi. Porvareilla oli oma listansa (Svinhufvudin ministeriö), mikä tuli hyväksytyksi. Se julisti tunnuslauseen "luja järjestysvalta" ja alkoi sitä toteuttaa julistamalla suojeluskunnat valtion sotajoukoiksi. Tästä alkaen kehittyivät tapaukset nopeasti kohti loppuratkaisuaan.

Mikkelissä oli kesä kulunut verrattain rauhallisesti. Tosin toimenpide, jolla miliisilaitos lakkautettiin ja poliisilaitokset järjestettiin entiseen tapaan sekä vitkastelut virkamiestutkimusten suhteen synnyttivät työväestössä mielten kuohua ja useita kiihkeitä kokouksia sen johdosta pidettiin. Elintarvekysymys oli edelleen kiperä. Neuvottelut ja kuvernööri Ahon notkea suhtautuminen tilanteisiin ehkäisi kuitenkin enemmän kärjistymisen. Kun sitten sos.-dem. ryhmän toi-

mesta oli eduskunnalle jätetty esitys kunnallisista järjestyslaitoksista, rauhoittuivat mielet siinä suhteessa. Järjestysmiehistöä kyllä värvättiin, mutta oli sen tarkoituksena yksinomaan järjestyksen ylläpitäminen tarvittaessa. Porvarillisella taholla puuhattiin samaan aikaan suojeluskaarteja "lisätyn palokunnan" y. m. nimellä.

Helsingissä koolla ollut Ammattijärjestön 4:äs edustajakokous julisti koko maata käsittävän *suurlakon* alkaneeksi marraskuun 13 päivää vasten yöllä. Vielä samana yönä saapui siitä tieto Mikkeliin, jossa työt osittain pysäytettiin seuraavana aamuna ja lopullisesti iltaan mennessä. Paikallisten työväenjärjestöjen toimesta julistiin tiedonanto, mitkä laitokset ovat lakkotilassa, mitkä siitä vapaat y. m. Samalla varotettiin ankarasti kaikista ilkitöistä ja omavaltaisuuksista. Lakkoviikko sujuikin mitä rauhallisimmin. Kauppaliikkeiden sulkeemisessa ainoastaan tapahtui vähäinen kahnauus, kun poliisimestari asettui sellaista toimenpidettä vastaan. Siitä aiheutui, että työväen järjestysmiehistö otti hoitaakseen koko järjestyksen pidon.

Kaikkialla läänissä eivät tapaukset kulkeneet kuitenkaan yhtä rauhallisesti. Niinpä oli Kangaslammissa sattunut yhteenottoja suojeluskuntalaisten ja työväen järjestökaartilaisten kesken sillä seurauksella, että ensiksi mainittuihin kuuluvista yksi haavoittui lievästi ja yksi sai surmansa. Tämän johdosta vangitsivat suojeluskuntalaiset myöhemmin eräänä yönä 12 Kangaslammin työläistä, jotka ilman lailista tutkintoa passitettiin Mikkeliin lääninvankilaan. Sos.-dem. Piiri-toimiston välityksellä käydyt neuvottelut viranomaisten kanssa johtivat siihen, että 11 vangituista kohta vapautettiin. Yhtä sen sijaan ei vapautettu. Eräs työväentalolla pidetty yleinen kokous päätti sen johdosta lähettää lähetystön lääninvankilaan vaatimaan vangitun vapauttamista. Lähetystöä seurasi satakunta aseetonta järjestykskaartilaista. Puolisen tunnin neuvottelun jälkeen vankilanjohdajan kanssa vanki vapautettiin.

Vuoden 1918 tammikuun alkupäivät kuluivat jännittyneen odotuksen vallassa. Valtioellinen ilmapiiri oli sähköistä. Purkaus näytti välttämättömältä. Kuitenkin uskottiin työväen taholla vielä rauhalliseen ratkaisuun. Mikkeliin puuhattiin vielä tammikuun puolivälissä kunnalliset opastuskurssit, joille osanottajia saapui runsaasti eri puolilta lääninä. Työväki varustautui täydellä tarmolla kunnallisvaa-

leihin uusien kunnallislakien perusteella. Niitä ei kuitenkaan sillä kertaa toimeenpantu. Sen sijaan tuli *kansalaissota*.

Tammikuun 27 p:nä valtasivat punakaartilaiset pääkaupungissa hallitustalon, josta Svnhufvudin hallituksen jäsenet olivat jo poistuneet, y.m. julkiset paikat. Seuraavana aamuna ryhtyi kansanvaltuuskunta toimeensa.

Näihin aikoihin katkesi kaikki yhteys Mikkelistä etelään käsin. Muutamat suojeluskuntalaiset olivat räjäyttäneet Kiepin sillan. Suojeluskuntalaisten ja työväjärjestyskaartin valtuutettujen kesken oli

Matti Manninen

Esimies v. 1907—09, 1911—12.

täällä viritetty jonkunlaisia neuvotteluja rauhallisuuden säilyttämiseksi. Syystä tai toisesta ne äkkiä katkesivat. Tammik. 29 p:n vastaisena yönä olivat suojeluskuntalaiset jo suunnitelleet työväntalon valtaamista. Valtaus toimeenpantiin kuitenkin vasta seuraavana päivänä. Talolla ja Naisvuoren vesitornissa olleet yhteensä parikymmentä kaartilasta riisuttiin aseista. Talo tarkastettiin perinpohjin. Samalla vangittiin talolla ollut piirisihteeri Alex *Halonen*. Sen jälkeen valtaajat poistuivat. Samoihin aikoihin oli kaupungilla vangittu A. *Kannisto*. Enempiä vangitsemisia ei sillä kertaa toimeenpantu. Seuraavana päivänä puolenpäivän tienoissa saapui työväentalolla sijainneeseen Vapauden toimistoon poliisikomisaario Eskelinen muutaman aseistetun suojeluskuntalaisen kanssa, ilmoittaen, että Vapaus-lehti on määrätty lakkautettavaksi ja sen kirjapaino ja toimisto suljettavaksi. Pakotettuaan henkilökunnan poistumaan, hän löi ovet lukkoon ja sinetit päälle. Muun osan taloa ilmoitettiin jätettävän vapaasti työväen käytettäväksi kokouksia y. m. semmoista toimintaa varten. Tämän lupauksen paikkansapitävyyttä koetettiin kerran. Isossa salissa oli parhaillaan yleinen työväen kokous ja lukusalissa pitivät kirjaltajat kokoustaan, kun joukko suojeluskuntalaisia ryntäsi sisään. Yleisön joukosta kuului paheksumista. Suojeluskuntalaiset hyppäsivät silloin näyttämölle ja asettuivat ampumasentoon saliin päin. Syntyi pakokauhu. Joukossa oli lukuisasti naisiaakin. Useita loukkaantui. Uloskäytävän ovi särkyi myös. Ulkopuo-

lelle jääneet suojeluskuntalaiset särkivät lukusalista yhden ikkunan. Työväenyhdistyksen puheenjohtajan ilmoitettua tapahtumasta suojeluskunnan esikuntaan, sanottiin siellä tapahtuneen "erehdyksen" ja luvattiin vahingot korvata. Toista kertaa ei kokouksia enää yritetty.

Sittenmin alettiin jatkuvasti toimittaa vangitsemisia ja työväen-talo otettiin kokonaan suojeluskuntalaisten hoteisiin.

Tässä mainittuihin v. 1917 ja 1918 tammikuun tapauksiin ei yhdistys suoranaisesti ottanut osaa. Se hoiti vaan pääasiassa taloudellisia asioitaan. Työväen muun toiminnan johtavina eliminä olivat monenmoiset eri neuvostot ja komiteat. Siitä huolimatta sai yhdistys kärsiä melkoisia vahinkoja. Useita yhdistyksen jäseniä menetti kapinan melskeessä henkensäkin. Niistä mainittakoon yhdistyksen monivuotinen rahastonhoitaja Albin *Valjakka*, joka sortui Viipurin vankileirillä, johtokunnan jäsenenä ja monissa muissa toimissa ollut sahantyöm. Otto *Salo*, veljekset Evert ja Vihtori *Vahvaselkä* sekä Vihtori *Parkkinen*. Vielä useammat joutuivat maistamaan vankileirin ja vankiloiden "suloa".

Kansalaissodan jälkeisistä tämän otsikon alle sopivista tapauksista mainittakoon, että kaikki työväen järjestötoiminta oli Mikkelinissä niinkuin muuallakin aluksi tyyten kielletty. Vielä syyskuussa 1918 vakuutti muuan huomattu porvari tämän kirjoittajalle, että työväen järjestötoimintaa "entisissä muodoissaan" ei tässä maassa tulla enää koskaan sallimaan. Ja tiukalle se tosiaankin alussa otti. Niinpä Mikkelin Työväen Sanomalehti- ja Kirjapaino-Osuuskunnan kokoukselle oli lupa saatava itseltään maaherralta ennenkuin se voitiin pitää. Kunnallisvaalien valmistelukokous saatiin niinkään pitää poliisin silmälläpidon alaisena ja ehdolla, että ehdonalaisessa vapaudessa olevia työläisiä ei missään tapauksessa päästetä kokoukseen.

Esteistä huolimatta järjestötoiminta oli kuitenkin kaikkialla elpymässä ennenkuin vuosi yllämainitun ennustuksen lausumisesta oli kulunut. Kesällä 1918 olivat ammatilliset järjestöt saaneet toimiluvan ja joulukuulla pidettiin sos.-dem. puolueen ylimääräinen kokous. Tässä kokouksessa asetettiin piiritoimikunnat kuhunkin vaalipiiriin ja ne ryhtyivät täydellä "höyryllä" työskentelemään puolue toiminnan elvyttämiseksi piirissään.

Mikkelin Työväenyhdistys sai luvan poliisivalvonnan alaisena pi-

tää ensimmäisen kokouksensa joulukuun 22 p:nä 1918. Se pidettiin Palokunnantalolla. Kokouksen kutsui koolle yhdistyksen varapuheenjohtaja Kustaa *Korhonen*, joka yksin oli sattunut jäämään merkkäämättä v. 1917 valituista johtokunnan jäsenistä. Muiksi jäseniksi johtokuntaan valittiin *A. Huovinen*, *Hilma Valjakka*, *Oskari Hurri*, *O. Salo* ja *Ville Vesalainen* sekä varajäseniksi *Taavetti Meriluoto*, *Antti Lankinen* ja *Taavetti Paavilainen*.

Yhtä aikaa työväenyhdistyksen toiminnan kanssa alkaa myös sos.-dem. nuoriso-osasto toimintansa. Sen toiminta tänä ahtaana aikana oli erittäin merkittävää poliittiseltakin kannalta, sillä siellä oli ainoa mahdollisuus jossain määrin keskustella poliittisista asioista-kin ja tehdä siinä suhteessa herätystyötä, sen toimiin kun viranomaiset eivät kiinnittäneet niin suurta huomiota.

Ensimmäisen vuosikokouksensa kapinan jälkeen piti yhdistys kesäkuun 9 p:nä omalla talollaan, joka saman kuun 1 p:nä oli sille luovutettu takaisin. Esimieheksi tässä kokouksessa valittiin *Matti Huttunen*.

Tämän jälkeen pääsee yhdistyksen säännöllinen toiminta käyntiin ja se voi ryhtyä hoitelemaan monia taloudellisia, sivistyksellisiä ja puolueosastona sille kuuluvia tehtäviä.

Tulkoon vielä mainituksi, että kun puolueessamme sittemmin tapahtui tunnettu repeämä, Mikkelin Työväenyhdistys arvelematta asetui sosialidemokraattisen lipun juurelle, jossa se niin monia vuosia oli uskollisesti työväen etujen puolesta taistellut ja sille parhaimpansa antanut. Ottaen huomioon Mikkelin Työväenyhdistyksen monessakin suhteessa keskeisen aseman, on sen kannanotolla mainitussa tapauksessa ollut epäilemättä melkoinen vaikutus koko vaalipiirinkin sos.-dem. työväenliikkeeseen kansalaissodan jälkeen.

KUNNALLINEN TOIMINTA.

Huomiota kaupungin kunnallisvaaleihin näyttään yhdistyksessä ensi kerran kiinnitetyn syksyllä 1894. Sen ajan kunnallispolitiikka on tietysti täysin ajan henkeä vastaava. Edellä on jo tullut selvityksi, että yhdistyksessä tänä aikana määräävässä asemassa olivat kauppiaat, virkamiehet ja käsityöläismestarit. Ajatus vaaleihin osanotostakin näyttää heränneen enemmän muista syistä kuin työläisten tarpeiden tyydyttämisestä. Suurimpana tekijänä lieene ollut viinavoittovarojen vuosittainen jako, joka yhdistyksen jäsenistössä herättää tyytymättömyyttä. Muistoksi noilta ajoilta otettakoon tähän yhdistyksen ensimmäisten ehdokaslistojen kokoonpano.

Valtuusmiehiksi ehdotettiin: kauppiaat Adam Pylkkänen ja C. F. Pöndinen, ajuri J. Pekonen ja räätäli Joh. Kaihlanen.

Verotuslautakuntaan palkkaa nauttavia: rautatien kasööri V. Fabritius, satamamestari O. V. Hokkanen, kapteenit Hj. Sahlan ja E. E. Tigerstedt; kartanonomistajia kauppiaat H. Görstrand, David Pulkkinen, C. F. Pöndinen ja kartanonomistaja P. Vahvaselkä; elinkeinolaisia: kauppias V. Hyyryläinen, räätäli Joh. Kaihlanen, tehtailijat A. T. Lesche ja K. A. Sjöström.

Tarkastuslautakuntaan: tri H. Hällström, kauppiaat Antti Manninen ja A. Vesterholm, kelloseppä A. Ollikainen, ajuri J. Pekonen ja kapteeni R. V. Vestman.

Ei tietysti johdu mieleenkään ottaa joskus puheeksi, miten valituksi tulleet ovat "työväen etuja" valvoneet. Ja kuinkapas se olisi tuona aikana voinutkaan johtua. Eiväthän porvariedustajat nykyisinkään tee tiliä toimistaan valitsijoilleen. Eivätkä viimeksimainitut sitä osaa vaatiakaan. Työväenyhdistykselle näistä vaalitouhuista kuitenkin oli jonkunverran hyötyä. Viinavoittovaroja yhdistys sai olosuhteisiin ja silloiseen rahan arvoon katsoen melko runsaasti. Niistä

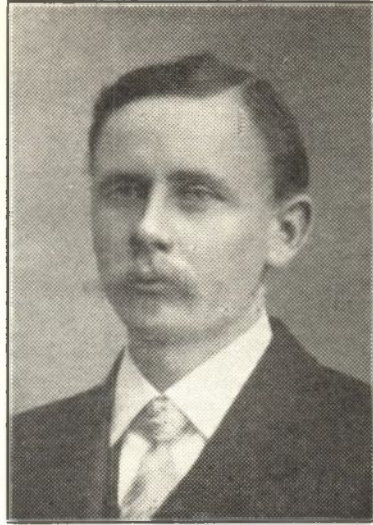
kartutettiin rakennusrahastolle pohjaa ja helpotti se muutoinkin yhdistyksen talouden hoitoa.

Ylläesitetyn tapaista kokoonpanoltaan ovat yhdistyksen valtuusmiesehdokaalilistat aina v. 1904 asti, jolloin suunta jo on muuttunut. Joulukuun kokouksessa mainittuna vuonna keskusteltaessa kunnallisvaaleista päätetään, että omaa listaa ei laadita, mutta sen sijaan päätetään vaatia vallassaolevia puolueita ottamaan ehdokaslistoilleen joitakuita työväen-ehdokkaita, "jotta siten työtätekevä luokka pääsisi vaikuttamaan yhteiskunnan asiain kulkuun", kuten perusteluissa sanotaan. Ehdokkaiksi päätettiin tarjota kirjalt. Albin Valjakka, kirvesmies Albin Hämäläinen ja räätäli S. Hämäläinen.

Samalla päätettiin, että työväki yhtyy kannattamaan sitä puoluetta vaaleissa, joka ottaa nämä ehdokkaat listalleen; jos ei kaikkia ehdokkaita oteta, niin ollaan vaaleista pois. Yhdistyksen ehdokkaat eivät nähtävästi kelvanneet porvaripuolueiden listoille, koska joulukuun 26 päivänä pidetyssä yhdistyksen kokouksessa päätetään panna vastalause sitä toimenpidettä vastaan, että ajuri D. Nykänen valittiin "työväen edustajana ja ehdokkaana" kaupunginvaltuustoon, sekä selittää "että järjestynyt työväestö ei tunnusta mainittua henkilöä edustajakseen, eikä siis niinollen ole valtuustossa ainoatakaan työväen edustajaa".

Toukokuun 3 p:nä 1905 toimitettaviin lisävaltuusmiesvaaleihin, päättämään kaupungin köyhäintalon laajentamisesta, päätettiin ottaa osaa omalla listalla. Ehdokkaiksi asetettiin muurari Heikki Hokkanen, satamamestari O. V. Hokkanen, kirvesmiehet Albin Hämäläinen ja A. Härkönen, muurari A. Lipsanen, nuohooja A. J. Mielikäinen, maa-lari Joh. Piironen, seppä A. Purhonen ja mekanikko N. Mäkinen.

Ei käy yhdistyksen asiakirjoista selville, tuliko näistä ketään valituksi.

Matti Huttunen
Esimies v. 1919—21.

Saman vuoden joulukuun vaaleihin kehoittavat perustuslailliset työväkeä ottamaan osaa. Yhdistyksen kokouksessa päätetään, että otetaan osaa, jos työväen ehdokkaita huolitaan porvarien listoille, muuten ollaan vaalilakossa. Ehdokkaiksi asetetaan Albin Valjakka, Heikki Hokkanen ja Nikodemus Partti. Joulukuun 17 p:nä pidetyssä kokouksessa on asia uudelleen esillä ja päätetään tällöin, että vaaleihin ei oteta osaa, koska yhdistyksen asettamista ehdokkaista ei ole kuin yksi kelvannut herrojen listalle. Niin jyrkkä on päätös, että jäsen, joka sitä rikkoo ja ottaa osaa vaaleihin, pidetään heti eronneena yhdistyksestä. Vaalipäivän iltana päätettiin järjestää mielenosoituskokous Kirkkopuistossa.

Listalleen olivat perustuslailliset yhdistyksen ehdokkaista valinneet muurari Heikki Hokkasen, joka myös tuli valituksi.

Halua valtuuston toiminnan arvosteluun ilmaantuu nyttemmin myöskin. Niinpä lausutaan heinäkuussa 1916 vastalause sen johdosta, että lisätty valtuusto on päättänyt ostaa Pirttiniemen entisen sauna-alueen 16,000 markan hinnalla. Perusteluissa sanotaan, että vaikka yhdistys onkin sitä mieltä periaatteessa, että kuntain olisi lunastettava yksityisiä maa-alueita omakseen, se kuitenkin ei saa tapahtua kohtuuttomilla hinnoilla, kuten nyt katsottiin tapahtuneen.

Saman vuoden joulukuussa toimitettaviin kunnallisvaaleihin päätettiin ottaa osaa, nyt omalla listalla. Ehdokkaiksi asetettiin Albin Valjakka, Aug. Eteläinen, A. Hyytiäinen, N. Partti, A. Tuovinen ja E. Argillander.

Valjakka tuli valituksi.

V. 1907 kunnallisvaaleihin osanotosta sukeutuu kiivas väittely sos.-dem. kunnallisjärjestön kokouksessa. Toiset ovat sitä mieltä, ettei kannata ottaa osaa vaaleihin, toiset taas puolustavat osanottoa, mutta mielenosoituksellisessa mielessä, "vaalin tuloksesta kun selvästi nähdään, miten pieni joukko suurilla äänimäärillä äänestää kumoon kansan syvät rivit", sanotaan päätöksen perusteluissa.

Kun näin on kokeiltu monilla eri tavoilla päästä vaikuttamaan kunnallishallintoon, asetutaan vihdoon v. 1908 lopullisesti sille kannelle, ettei vallitsevien äänioikeusolojen vuoksi näytä olevan mitään hyötyä vaaleihin osanotosta. Vallassaolevat saattaisivat vielä luulla, että "työväki on tyytyväinen nykyisiin äänioikeusoloihin eikä kaipaa niihin parannusta", sanotaan päätöksessä.

Koetetaan kuitenkin kerran vielä äänestyskeinoakin, kun v. 1913 päätetään raastuvankokoukselle tehdä esitys veroäyriin perusteen korottamiseksi 200 mk:sta 400 mk:aan. Painattamalla lentolehtinen ja muuten agiteeraten saadaankin pieneläjiä melko runsaasti raastuvan kokoukseen. Hakala tekee sitten ehdotuksen ja perustelee sitä vankasti. Kymmenkunta monen äänen porvaria äänestää sen helposti nurin ja vero-peruste jää entiselleen.

Tämän jälkeen kohdistaa työväki kaiken huomionsa agitatsiooniin uusien kunnallislakien aikaansaamiseksi. Se näyttää nyt mahdolliselta-kin, kun on jo saatu valtiollinen ääni-oikeus ja eduskunnassa on työväellä vankka edustus. Monta vuotta kuitenkin vielä kului ennenkuin tämä toive toteutui. Saatiinhan ne toki lopultakin.

Uusien kunnallislakien astuttua v. 1918 voimaan, on Mikkelin työväki ottanut säännöllisesti osaa kunnallisvaaleihin. Ensimmäisissä vaaleissa se sai läpi 6 edustajaa huolimatta vielä parhaillaan vallinneesta terrorikauden jälkimainingista. Mutta ehkäpä se juuri vaikutikin toimintaan kiihoittavasti. Myöhemmin, taantumuksen saadessa toisenlaisia, joskaan ei silti vähemmän painostavampia muotoja, on työväen edustus kaupunginvaltuustossa supistunut 3:een, mihin määrään se näyttää toistaiseksi vakiintuneen. Näin pienen edustajaryhmän tehtävien täytyy pakostakin rajoittua oppositiosinasemassa olemiseen, s. o. koettaa arvostelun kautta saada jotain työväelle hyödyllistä aikaan. Miten työväen ryhmä tässä tehtävässään on onnistunut, sen arvosteleminen ei enää kuulu tämän kirjoituksen puitteisiin.

Yleisenä huomautuksena voinen kuitenkin sanoa, että työväen kunnallispolttitiikka Mikkelisissä on vielä kovin vähän viljelty ala ja johtuu se pikkuporvarilliselle kaupungille ominaisista olosuhteista. Itse kaupungissa on verrattain vähän varsinaista palkkatyöväestöä.

Abel Huovinen
Taloudenhoitaja v. 1919.

Suuri osa siihen verrattavissa olevaa pieneläjäväestöstä elää niin riipuvaisissa olosuhteissa, ettei se siitä johtuvasta arkuudesta y. m. syistä ole liittynyt lujemmin järjestyneen työväen osan kanssa luokkietujaan valvomaan enempää kunnallisessa kuin muussakaan suhteessa. Tällaisissa oloissa ei työväen kunnallispolitiikkakaan voi muodostua niin toimeliaaksi, kuin sen tulisi. Muutosta olosuhteisiin on odotettavissa, kun esikaupungit liitetään kaupunkiin. Sellainen hanke on parhaillaan vireillä.

Kun Mikkelin työväenyhdistykseen kuuluu sängen huomattava määrä Mikkelin maalaiskunnan alueella asuvia työläisiä, on jouduttu ottamaan osaa myös mainitun kunnan kunnallisvaaleihin. Niissä onkin työväellä ollut huomattavampaa menestystä. Yhtenä vuonna oli työväellä kunnanvaltuustossa parin edustajan enemmistökin. Maalaiskunnan kunnallisia asioita, lukuunottamatta vaaleja koskevia, ei työväenyhdistyksessä kuitenkaan ole sanottavimmin käsitelty. Ne on käsitelty sos.-dem. kunnallisjärjestössä.

Vuosina 1919—25 ovat kaupunginvaltuustossa työläisiä edustamassa olleet seuraavat työväenyhdistyksen jäsenet: toimitusjoht. A. Huovinen, muurari Matti Huttunen, kutoja Maria Lindström, ajuri Ivar Horn, kaupanhoit. Aug. Eteläinen, puuseppä O. Kivinen, kirjaltaja O. Salo, kirjaltajanleski Hilma Valjakka, taloudenhoitaja Eemeli Mäki, osuuskaupantoimitsija K. Hakala, kirjaltaja A. J. Halinen ja toimittaja V. Paavilainen.

Mikkelin pit. kunnanvaltuustossa vv. 1920—25: kansakoulunopettaja K. V. Elomaa, suutari Kustaa Korhonen, työmiehen vaimo Mandi Tolonen, puuseppä Antti Lankinen, toimitt. V. Paavilainen, maalari Albin Parkkinen, työmiehen vaimo Eva Korhonen, kirvesmies David Leskinen, kaupanhoitaja Hj. Pousi, kirvesmies Juho Tolonen, torppari Heikki Lippa ja sahantyömies Osk. Varjus.

AMMATILLISET ASIAT.

Työväen ammatillisia järjestöjä ei Mikkelissä ollut silloin kun Työväenyhdistys perustettiin. Luonnollista niinollen on, että Työväenyhdistys joutuu käsittelemään monia sellaisiakin asioita, jotka nykyisin kuuluvat ammatillisen liikkeen erikoisalaan.

Työpäivän lyhentämiskysymys on yksi sellaisia. Edellä toisessa yhteydessä on jo tullut mainituksi, että työpäivä noina aikoina on tavattoman pitkä. Mitkään lakisäännökset tai työehtosopimuksetkaan eivät sitä olleet rajoittamassa. Luonnollista myöskin on, että työväestössä herää pyrkimys saada sitä lyhennetyksi. Humanistisemmat porvaritkin, jotka eivät ole työnantajia, myöntävät sellaisen vaatimuksen oikeaksi. Niinpä Työväenyhdistyksen puheenjohtajaksi v. 1891 vuosikokouksessa valittu lehtori Päivärinta tervehdyspuheessaan, lausuttuaan "yhdistyksen tervetulleeksi isällisen silmänsä alle", sanoo siitä m.m.: "Työväenyhdistyksen kautta olisi lähimmässä tulevaisuudessa saatava lyhennetyksi työtätekevän väestön työaikaa, että edes lapset oppisivat tuntemaan isänsä. Sillä tavallistahan meidän aikakaudellamme on, että työläisperheen isä lähtee päivätyöhönsä aamusin lasten vielä nukkuessa, palaten illalla niin myöhään, että pienokaiset ovat jo ehtineet vaipua unen helmoihin."

Tehdäkseen jotain asian hyväksi Työväenyhdistys mainittuna vuonna asettaa komitean ottamaan selvää muitten työväenyhdistyksien johtokunnilta työväen työajasta ja palkan suuruudesta y.m. sellaisista seikoista. Puuhasiko komitea mitä ja millaisia tietoja se sai, ei käy selville.

Seuraavan kerran joutuu asia taas esille v. 1906 puhujaosaston aloitteesta, joka keskustelun jälkeen on tullut siihen tulokseen, että työpäivä olisi saatava 10-tuntiseksi. Mihinkään käytännöllisiin toi-

menpiteisiin ei asia kuitenkaan johda. Yhdistyksen vanhoillisimmat jäsenet pitävät sellaista vaatimusta jo vähän arveluttavana.

Myöhemmin ei asiaa näytä enää yhdistyksen kokouksissa pohdittavan. Se oli kaikesti siirtynyt ammatillisille osastoille, joita jo alettiin perustaa.

Kysymys työnvälitystoimiston perustamisesta herää jokseenkin samoihin aikoihin kuin työpäiväkysymyskin. Se hautautui komiteaan, jonne se lähetettiin palaamatta enää sen koommin.

Työläisten kesälomasta keskustellaan yhdistyksen kokouksessa heinäkuulla 1894. Asiasta päätetään lähettää kirjelmä paikkakunnan työnantajille, kuten suutari- ja räätälimestareille, kulta- ja hopeasepän sekä kellosepänliikettä harjoittaville, jossa kehoitetaan näitä antamaan kesän aikana vapautta työntekijöilleen etenkin alaikäisille ja oppilaisilleen vuorottain vaikka yksi kuukausi. Esitystä perustellaan sillä, että juuri mainitunlaisissa sisätyöammateissa työntekijäin terveys on monille taudeille, m.m. keuhkotaudille erittäin altis. Lomaa pyydetään järjestämään jo kulumassa olevana kesänä.

Mihinkään tuloksiin kirjelmä ei tietenkään johtanut.

Sairaus- ja hautausapukassan perustaminen pannaan vireille v. 1890. Säännöt saadaan vahvistetuksi kuitenkin vasta v. 1896. Pohjarahastoksi saadaan viinavoittovaroja. Jäseniä kassaan liittyy kuitenkin perin vähän ja muutaman vuoden kuluttua se päätetään lakauttaa ja kassalle kootut varat 4,489 mk. 14 p:ää luovutetaan säännöissä olevan määräyksen mukaan Mikkelin kaupunginvaltuuston hoidettavaksi. Tämän rahaston korkovaroja jaetaan vuosittain koululaisille, sääntöjen mukaan työväen lasten, apurahoiksi. Kun pääomaa ei ole kartutettu, ovat nämä apurahat turhanpäiväisen pieniä.

Töiden "tasaaminen". Kapitalistisen talousjärjestelmän hyvin tunnettu ilmiö on työvoiman virtaaminen maalta kaupunkiin ja teollisuuskeskuksiin. Siitä taas johtuu, että samalla kuin maaseudulla saattaa ilmetä työvoiman puutettakin, kaupunkiin ja teollisuuspaikkoihin kasaantuu työvoimaa liaksikin. Seurauksena on työttömyyttä, työläisten keskeistä kilpailua työvoiman kauppaamisessa j. n. e.

Tämä ilmiö näyttää erityisemmin herättäneen huomiota paikkakunnalla v. 1896, koskapa yhdistys päättää laatia asiasta keskustelukysymyksen työväenyhdistysten toiselle edustajakokoukselle. Siinä kuvataan yllämainittuja seurauksia, perussyytä ei vielä huomata, ja tullaan siihen lopputulokseen, että työnantajain tulisi ottaa etupäässä paikkakunnalla asuvia työmiehiä rajoitettu määrä töihinsä, joten näille riittäisi kauemaksi aikaa työtä ja maaseudulta tulvivat työmiehet antautuisivat paremmin maanviljelystöihin. "Työt tulisivat täten", sanotaan alustuksessa, "laajemmalle alalle ja tasaisemmin jaetuksi, jotapaitsi siitä olisi suuri voitto työmiesten siveelliselle elä-

Otto Salo
Varaesimies v. 1920—21.

mällekkin, sillä tunnettuahan on, että työttömyyden aikana juoppous työmiesten seassa pahemmin rehoittaa". Uskottiin, että kun työnantajat saadaan näistä epäkohdista vakuutetuksi, korjausta kyllä tulee. Eihän silloin tiedetty, että ilmiö on työnantajain "hyvän tahdon" ulkopuolella, jotapaitsi, kun siitä on heille hyötyäkin, tuota tahtoakin puuttui. Päätös kuvastelee myös työväenliikkeen johdossa olleiden halua peitellä ja silitellä yhteiskunnallisten epäkohtien todellisia syitä ja pyrkimyksiä sovittaa työnantajain ja työntekijäin etuja yhteen. Mutta eihän mahdotonta voinut aikaansaada. Nykyisin taistellaan työttömyyttä vastaan toisin keinoin.

Ensimmäinen ammattiosasto. Syyskuun 11 p:nä 1898 pidetyssä yhdistyksen kokouksessa esitetään kaupungin jalkineammattilaisten pyyntö päästä erityiseksi osastoksi työväenyhdistykseen sekä sitä varten laadittu sääntöehdotus. Yhdistyksen johtokunnan tarkistamana säännöt sitten hyväksytään yhdistyksen kokouksessa 16 p:nä lokakuuta 1898.

Otettakoon tähän 1 ja 2 §:lä mainituista säännöistä osoittamaan sen aikuisia ammattiyhdistyspyrkimyksiä.

1 §. Yhdistyksen tarkoitus on yhdistää jalkineammattilaiset Mikkelissä yhteiseen toimintaan jäsentensä yleisen sivistyksen, siveellisyiden ja ammattitaidon sekä siitä riippuvan yhteiskunnallisen aseman kohottamiseksi, kuin myös heidän aineellisen toimeentulonsa vaurastuttamiseksi.

2 §. Yllämainitun tarkoituksen saavuttamiseksi tulee yhdistyksen mahdollisuuden mukaan 1) hankkia työpiirustuksia ja ammattikirkallisuutta sekä toimeenpanna esitelmiä kysymyksessä olevaan ammattiin kuuluvista aineista; 2) hankkia tietoja ulkomaan ammattitaidosta ja toimittaa malliksi kelpaavia teoksia; 3) panna toimeen kilpailuja työtaidossa sekä näyttelyitä jalkineammattilaisten kesken; 4) valvoa, että jalkineammattilaiset täyttävät velvollisuutensa yleisöä kohtaan; 5) pitää huolta siitä, että hyvä järjestys ja sopusointu valitsisi kysymyksessäolevan ammatinharjoittajain kesken; 6) toimeenpanna hyödyllisiä ja jalostavia huveja; sekä 7) jos mahdollista, perustaa apurahasto yhdistyksen keskuuteen.

Ompelijain ammattiyhdistys. Samana vuotena joulukuun 12 p:nä pidetyssä yhdistyksen kokouksessa esitetään ja hyväksytään ompelijain ammattiyhdistyksen säännöt. Ne ovat pääasiallisesti samantapaiset kuin edellämainitun osastonkin, mutta tehostetaan niissä lisäksi osaston tarkoituksena olevan ”keskustelujen, siveellisten huvien ja urheilun avulla pitää jäsenissään yllä hilpeätä ja tosikansallista mieltä”.

Työlakkoihin suhtautumisesta virisi keskustelu ensi kerran loka-kuussa 1898 pidetyssä yhdistyksen kokouksessa, kun esitetään Tampereen puuseppäin, sorvariin, kuvanveistäjain, verhoilijain ja vaunu-
maakarain työntekijain lakkojulistus- ja avustuspyyntökiertokirje. Keskustelun tulokseksi jää, että tiedustellaan Tampereen työväenyhdistykseltä ”minkälaiset olosuhteet sanotuilla työntekijöillä siellä on ennen ollut ja onko lakko tehty niillä perusteilla, että sitä olisi kannatettava.

Työlakkokysymys joutuu sitten pohdittavaksi puhujaosastossa, jossa yhdistyksen periaatteellinen kanta monin muihinkin yhteiskunnallisiin kysymyksiin nähden muokataan. Asian oltua esillä useissa kokouksissa hyväksytään seuraava ponsilauselma:

Kokous ei hyväksy työlakkoja varsinkaan siinä muodossa mikäli niitä tähän asti on suurin osa Suomessa toimeenpantu, ilman organisausta, koska ne herättää yleistä kauhua ja mielipahaa sekä pitkiä riitoja, lukuunottamatta niitä aineellisia vahinkoja, joista molempi puoli siinä kärsii, jotka ei myöskään ole vähäiset. Jos työväki jossakin työpaikassa toivoo oikeutettuja parannuksia ja siitä mahdollisesti keskusteltuaan työnantajain kanssa ei parannuksia tule, jätettäköön asia sitä koskevalle ja hyvin järjestetylle yhdistykselle, jossa asiaa miehissä molemmin puolin neuvoteltua ei parannusta saada, tehtäköön lakko, jos ollaan täysin vakuutettuja siten asian korjaantuvan. Jos epäilyksiä syntyy, älköön sittenkään lakkoa tehtäkö.

Maria Lindström
Sihteeri v. 1919 – 21.

Lakkojenteko-oikeutta ei siis jyrkästi kielletty, mutta perin varovaisia niitä tehdessä tuli olla. Näinä aikoina oli työväellä ensimmäiset suuret lakkonsa, joissa voittiin työpäivän lyhennyksiä, palkkojen parannuksia ja niin edelleen. Yhdistyksenkin työläisjäsenet niitä suosivat. Ellei heitä tahdottu karakoittaa pois yhdistyksestä, oli johdossa olevan herrasväen oltava varovaisia päätöksiä yhdistyksen kannanilmaisuksi sorvatessaan. Varoja oli myös lakkolaisten avustamiseksi myönnettävä.

Ensimmäinen työlakko omalla paikkakunnalla puhkesi v. 1902 puuseppien osaston julistaessa eräitä työpaikkoja lakkotilaan pitkien työpäivien ja alhaisten palkkojen takia. "Pitkäkorvaisia" valitetaan tunkeutuneen näillekin työmaille.

Tuppuralan sahan lakkolaisia v. 1906 avusti yhdistys rahallisesti ja neuvoilla.

Ammattijärjestöön kuulumisesta keskustellaan yhdistyksen kokouksessa 16 p:nä tammikuuta 1900. Päätetään, että kun yhdistys vähän aikaisemmin oli päättänyt olla liittymättä työväenpuolueeseen ja ammattijärjestön säännöissä on määräys, että ammattijärjestöön

liittyneen on viimeistään 2 vuoden kuluessa liityttävä myös työväenpuolueeseen, niin ei kysymys ansaitse enempää huomiota. Tästä päätöksestä seurasi, etteivät myöskään yhdistyksen alaosastoina toimivat ammattiosastot voineet kuulua keskusjärjestöön. Useimmat niistä eivät liittymistä liene halunneetkaan. Ne panivat vastalauseitaan, kun yhdistys myöhemmin liittyi työväenpuolueeseen. Muutos tapahtui vasta kun osastoista tuli liittojensa alaisia ja liitot liittyivät Ammattijärjestöön.

Kone-, rauta- ja metalliammattiosasto sekä puuseppäin ammattiosastot ovat järjestyksessään seuraavat ammatilliset järjestöt, jotka paikkakunnalle perustetaan. Molempien säännöt hyväksytään yhdistyksen kokouksessa maaliskuun 21 p:nä 1900. Sitä ennen on annettu kehoitus kivityöntekijöille perustaa osasto, mutta ei se johtanut tuloksiin.

Ulkotyöväen ammattiosasto, johon kuuluivat muurarit, kivi- ja kirvesmiehet, perustettiin tammikuussa 1904. Osaston perustaminen tapahtui samaan aikaan, jolloin väiteltiin työväenpuolueeseen liittymisestä. Ulkotyömiesten herääminen toi paljon uusia voimia yhdistykseen ja vaikutti suuresti sen kehitykseen seuraavina vuosina.

Maalarit alkavat ammatillisen järjestäytymisen myöskin v. 1904, jolloin puuseppien osasto lopetetaan ja perustetaan näiden ja maalarien yhteinen osasto. Säännöt hyväksytään yhdistyksen kokouksessa 10 p:nä marraskuuta mainittuna vuonna. *Nahkuri- ja saha- ja lautatarha-ammattiosastojen* säännöt vahvistetaan 12 p:nä marraskuuta 1905. *Palvelijatarosaston* säännöt 17 p:nä joulukuuta samana vuonna.

Vapunpäivän vapaana viettämisestä keskustellaan huhtikuulla 1905. Kävi kuitenkin selville, ettei ole toiveita saada koko päivää vapaaksi, minkä vuoksi tyydytään pyytämään työnantajia järjestämään vapaata puolelta päivin. Seuraavana vuonna päätetään Vapunpäivä viettää jo kokonaan työstä vapaana.

Yleinen torpparikokous pidetään yhdistyksen toimesta 23 p:nä tammikuuta 1906 ja saman vuoden kesäkuussa alkaa toimintansa työväenyhdistyksen alaisena *torppariosasto*.

Laiva- ja lotjamiesammattiosasto perustetaan kesällä 1907 ja *Leipuri- ja kondiittoriosasto* tammikuussa v. 1909.

Tämä ripeä työväen ammatillinen järjestäytyminen on suurelta osaltaan katsottava Työväenyhdistyksen v. 1905 asettaman agitatsionitoimikunnan ansioksi. Mainitun agitatsionitoimikunnan tehtäväksi nim. annettiin ammatillisen työväenliikkeen elvyttäminenkin ja puuhasikin se asian hyväksi innokkaasti.

Näiden ammattiosastojenkin toimintaa haittasi pahasti sisäiset riitaisuudet, mikä lähinnä johtui siitä, että niissä oli jäseninä myöskin työnantajia. Senvuoksi ne eivät myöskään saaneet aikaan mitään mainittavampia parannuksia työoloissa. Työväestöä herättävä merkitys niillä kuitenkin oli.

Useimmilla mainituista ammattialoista toimii paikkakunnalla nykyisinkin liittojensa alaiset osastot. Yhdistykseen suoranaisesti ei ammattiosastoja enää kuulu.

SIVISTYS- JA TAIDEPYRINNÖT.

Työväen sivistuspyrinnöt ovat yhdistyksessä aina saaneet suurta huomiota osakseen. Alkuaikoina niihinkin tietysti painaa leimansa senaikaiset katsantokannat.

Luennot ja esitelmät, joita pidetään sangen ahkeraan, ovat aiheiltaan kristillisisänmaallisia. Yhteiskunnallisia kysymyksiä ei kosketella, sosialismista puhumattakaan. Luentoja ja esitelmien pitäjänä on useimmiten lyseon opettajia. Aikaa myöten työväki niihin kuitenkin kyllästyy ja alkaa vaatia muitakin kuin "kirkkohistoriallisia esitelmiä", kuten eräässä asiaa koskevassa päätöksessä sanotaan. Samalla vaaditaan, että esitelmän aiheet ovat edeltäpäin ilmoitettava luentotilaisuuksia koskevissa tiedonannoissa. Yhteiskunnallisille aloille siirtyminen tapahtuu kuitenkin vain hyvin varovaisesti. Esitelmien aiheena on "säästäväisyys" y. m. yhtä viatonta. Sosialistisia puheita suorastaan kartetaan. Niinpä kun puoluehallinto kerran pyytää vараamaan huoneen suutari Salinin puhetilaisuutta varten, yhdistyksen johtokunta kieltäytyy. Miten varjeltiin, aikanaan sosialismi kuitenkin tuli ja jo valveutunut työväki otti sen vastaan.

Oppikursseja käytännöllisissä aineissa, kuten piirustuksessa, luvunlaskussa, oikeinkirjoituksessa j. n. e. pantiin myös toimeen useita. Osanotto niille oli alussa runsas. Myöhemmin harrastus hävisi ja niistä oli luovuttava osanottajien puutteessa.

Lukusalia puuhataan ensimmäisestä toimintavuodesta alkaen. Yksityisten asuntoon sijoitettuna sillä ei alkuaikoina kuitenkaan ollut suurtakaan merkitystä. Nykyisin tulee lukusaliin toistakymmentä sanomalehteä ja useita aikakausjulkaisuja.

Puhujaosasto perustettiin yhdistyksen keskuuteen v. 1895. Sen toiminta muodostuu parin ensi vuoden aikana erittäin vilkkaaksi, ja kuten jo edellä toisessa yhteydessä on mainittu, siellä muokataan yhdistyksen kanta kaikkiin tärkeimpiin kysymyksiin nähden. Kokouksia pidetään ahkerasti ja kysymys toisensa perään lähetetään yhdistyksen harkittavaksi. Niiden joukossa monia työväelle tärkeitä ja mielenkiintoa herättäviä kysymyksiä, kuten äänioikeuskysymys, työaikakysymys j. n. e. Pohditaan sellaisiakin, kuin työväen asutuskysymys, progressiivinen eli asteittain kohoava verotuskysymys y. m. Muutamissa sellaisissa kysymyksissä tullaan, olosuhteet huomioonottaen, hyvinkin radikaalisiin päätelmiin. Keskustelujen aiheina on tietysti paljon himpamppuakin ja käsitykset hyvin vanhoillisia ja pikkuporvarillisuutta ilmaisevia, kuten sopi odottaakin käsityöläismestareilta, tulevilta kauppiasaluilta y. m., jollaista väkeä puhujaosaston jäsenenemmistö on. Säännöt velvoittivat herättämään jäsenissä "isänmaallista mieltä" ja "siveellistä kansallishenkeä". Sitä uhkui runsaassa määrin myös osaston kokouksiin toimitettu "Sovutar"-niminen käsinkirjoitettu lehti. Joskus näyttää siihen päässeen puhutamaan sokeroimattomia työläisaiheisiakin kirjoituksia. Joihinkin niistä oli perään varovaisuuden vuoksi merkitty: "Lähetetty". Niiden ei siis tarvinnut vastata "toimituksen" käsitystä asiasta.

Tämä puhujaosasto toimi aina vuoteen 1901, jolloin se lakkasi. Myöhempinä aikoinakin on puhujaosastoja perustettu useita kertoja, mutta ei niistä ole tullut pitkäikäisempiä.

Kirjasto saatiin perustetuksi työväenyhdistykselle vasta v. 1905. Nidosluku oli kuitenkin kauan aikaa pieni ja lainausliike vähäistä. V. 1910 jälkeen alettiin siihen kiinnittää suurempaa huomiota. Säännöt laadittiin ajanmukaisiksi, kirjoja kartutettiin ja valittiin vakinainen kirjastonhoitaja ja kirjastotoimikunta. Vuoteen 1917 mennessä oli kirjojen lukumäärä kohonnut jo melkoiseksi ja lainauskin lisääntynyt, niin että kirjastoa voitiin pitää auki 2 kertaa viikossa. Kirjaston hyväksi noina vuosina erikoisesti harrastaneista mainittakoon Albin Valjakka, A. Kannisto ja Albin Parkkinen. He ovat eri aikoina toimineet myös kirjastonhoitajina.

V. 1918, kun valkoiset valtasivat talon, joutui kirjastokin heidän haltuunsa. Kun se sitten talon mukana saatiin takaisin, oli suuri

määrä arvokkaita kirjoja kadonnut. Ne oli joko varastettu tai muuten hävitetty.

V. 1919 pantiin kirjasto uudelleen kuntoon. Nykyisin on kirjastossa lähes 400 kirjanidosta. Kirjastoa on pidetty auki kaksi kertaa viikossa. Vuoden 1924 aikana tehtiin 582 lainausta. Kirjastonhoitajina kapinan jälkeen ovat olleet Albin Parkkinen, Aug. Eteläinen ja Hilma Nykänen.

Laulukuoroa on yhdistys yrittänyt ylläpitää heti ensimmäisiltä toimintavuosiltaan asti. Vv. 1890—91 vaihteessa on kuoro ensikerran muodostumassa, mutta johtajaa ei tahdota saada monista tiedusteluista huolimatta. Lyseon laulunopettaja, maisteri Ticander lupautuu vihdoin sellaiseksi v. 1892 alussa. Lieneekö kuoro toiminut vai ei, siitä ei ole mainintaa. Pitkäaikainen se ainakaan ei ollut, sillä kesällä 1895 ilmoittaa huvitoimikunta perustaneensa laulukuoron, jossa on 25 jäsentä. Johtajaksi oli saatu lukkari-urkuri E. Rytkönen. Aivan lyhyttä väliaikaa lukuunottamatta tämä kuoro näyttää pysytelleen hengissä vuoteen 1900 asti, jolloin se lakkasi. Se lienee ollut melko hyvässä kunnossakin, koskapa päätettiin ottaa osaa Sortavalan laulujuhliin 1896. Yhdistys myönsi matkarahoja 400 mk.

Vuosien 1900—14 välisenä aikana perustetaan laulukuoro moneen kertaan. Innokkaita laulunharrastajia yhdistyksessä kyllä on, mutta johtajakysymys tekee kiusaa. Lukkari-urkuri Alho johtaa vähän aikaa, mutta muuttaa sitten pois paikkakunnalta. Samoin käy lukkari-urk. Mäkirinteen, joka niinkään johtaa kuoroa vähän aikaa. Niin paljon kuitenkin edistytettiin, että v. 1907 ostettiin kuoroa varten harmoni.

Syksyllä v. 1914 saadaan sitten kuoron johtajaksi jälleen lukkari-urkuri Rytkönen. Hänen johtamanaan kuoro kestää koossa aina v. 1917.

Jukka Lankilan aloitteesta perustettiin yhdistykselle keväällä 1917 erityinen musiikkivaliokunta, jonka tarkoituksena oli elvyttää ja kehittää laulu- ja soitannollisia harrastuksia. Kansalaissota keskeytti senkin toiminnan eikä sitä ole sen jälkeen vielä yritetty jatkaa. Musiikkivaliokunnan toimesta hankittiin yhdistykselle flyygeili.

Kansalaissodan jälkeen saadaan kuoron toiminta pystyyn keväällä 1920, kun johtajaksi lupautuu näyttämön johtajaksi otettu Sulo Helve. Häneltä riittää siihen kuitenkin vain vähän aikaa, joten harjoitukset

Sekakuoro v. 1925.

muodostuvat epäsäännöllisiksi ja muutenkin vähän laimeiksi. Elpymistä on havaittavissa, kun johtajaksi vähäksi aikaa saadaan opettajatar Mandi Arpiainen. Häenkään ei ole kuitenkaan pitkäaikainen ja kuoro hajoaa taas.

Lokakuussa v. 1923 saatiin kuoron johtajaksi kaupanhoitaja Väinö Heinonen. Hänen aikanaan on kuoro edistynyt ripeästi. Harjoituksia on ollut säännöllisesti ja on kuoro esiintynyt ahkeraan iltama- y.m. huvitilaisuuksissa. Kuoron jäsenluku on 25. Sekakuoron ohella toimii nykyisin myöskin mieskuoro, joka perustettiin keväällä v. 1925. Sitäkin johtaa kaupanhoitaja Heinonen. Kun talolla on paljon kokouksia ja muuta toimintaa, on se haitannut kuorojen harjoituksia.

Soittokunta on ollut vähän samanlaisten vaihteitten alainen kuin laulukuorokin. Aluksi johti soittokuntaa vahtimestari Rob. Mäntynen. Vanhoja torvia lienee ostettu Mikkelin pataljoonasta.

Soittokunnan johtajaksi tarjoutuu v. 1904 joulukuussa hra Albert Purhonen. Hänet päätetäänkin ottaa toimeen ja soittokunta peruste-

taan. Helmikuulla 1906 ostetaan kapellimestari A. Apostolilta Helsingistä soittokunnalle uudet seitsikon torvet, maksaen ne 1390 markkaa, ja v. 1907 kaksi rumpua, jotka niihin kuuluvine muine vehkeineen maksoivat 195 markkaa. V. 1908 alussa sanoutuu Purhonen irti soitonjohtajan toimesta. Hänen tilalleen valitaan O. Parkkinen, mutta erotetaan jo viikon perästä. Vihtori Pylväläisen toimiessa johtajana soittokunta kestää kuitenkin koossa vuoteen 1910, jolloin se "muuttaa" V.P.K:n soittokunnaksi "yhdistykselle siitä ilmoittamatta ja jättämättä hallussaan olevaa kalustoa", sanotaan yhdistyksen pöytäkirjassa. Vahtimestariksi valitaan sitten elokuussa 1911 Otto Hämäläinen Karihaarasta. Hämäläinen, ollen ent. sotilassoittaja ja kykenevä johtajaksikin, saa aikaan, että miehet V.P.K:sta muuttavat taas yhdistyksen soittokuntaan. Taloudellisten vaikeuksien takia oli yhdistyksen sanottava vahtimestarin ja siihen yhdistetyn soitonjohtajan toimi irti seuraavan vuoden keväällä ja soittokunta hajoaa jälleen. Keväällä 1915 tarjoutuu soitonjohtajaksi kirjaltaja A. J. Halinen. Hänen kanssaan tehdäänkin sopimus. Soittokunta perustetaan ja saadaankin se aika hyvään kuntoon. Se toimikin sitten kansalaissodan alkamiseen asti.

Erinäisen muun omaisuuden kanssa hävisi kapinan aikana myöskin yhdistyksen torvet. Monien tiedustelujen ja suuren vaivannäön jälkeen onnistuttiin niistä löytämään ja saamaan takaisin Sotasaaliskeskusosaston määräyksestä Uudenmaan rakuunarykmentiltä 5 torvea. Valkoisten saaliiksi sitä vastoin jäi 3 torvea, B-basso, Ess-kornetti ja B-kornetti. Näistä jätettiin mainitun Sotasaaliskeskusosaston kehoituksesta korvausvaatimus Vapaussodan Suorituskomitealle, mutta ei sieltä hellinnyt penniäkään. Vohkittujen torvien tilalle ostettiin v. 1920 2 uutta torvea, joista maksettiin 1,132 markkaa. Saman vuoden huhtikuulla perustettiin soittokuntakin uudelleen Halisen johdolla. Soittajien vähyys takia sen toiminta oli kuitenkin heikkoa ja varsinaiset harjoitukset lopetettiin tältä syystä seuraavana vuonna. Tilapäisesti saatiin soittoa silloin tällöin, kun onnistuttiin saamaan lisäsoittajia milloin mistäkin lähiseudulta kertatilaisuutta varten. Täsmällisempään toimintaan soittokunta saatiin v. 1923, jolloin johtajaksi palkattiin Br. Haimi. Syksypuolella vuotta Haimi erinäisistä syistä erosi. Hänen tilalleen saatiin heti kirjaltaja K. V. Halttunen, joka johtaa soittokuntaa nykyisinkin.

Soittokunnan pystyssäpitämistä on suuresti vaikeuttanut ja, kuten

Soittokunta v. 1925.

edellä sanotusta jo on selvinnyt, tehnyt sen aika-ajoin kokonaan mahdollottomaksikin se, että paikkakunnalla on ollut kovin vähän soittotaitoisia henkilöitä. Monina vuosina oli asia niin, että soittajia riitti vain yhteen soittokuntaan kerrallaan. Soittajien persoonallisista mielialoista ja oikuista y. m. semmoisista syistä riippui missä milloinkin oltiin. Jokunen poikkeus joukossa aina tietysti löytyi, mutta eivät he voineet sen enempää asiaan vaikuttaa. Kansalaissodan jälkeen ovat mielipiteet näyttäneet vakiintuneen. Uusien soittajien kasvattamiseen on työväen taholla myös kiinnitetty huomiota entistä enemmän. Työväellä on nykyisin myöskin suurempia mahdollisuuksia vaikuttaa työpaikan saantiin henkilöille, joilla on taiteellisia taipumuksia ja harrastusta käyttää vapaa-aikansa työväen taidepyrinnöiden hyväksi.

Nämä seikat huomioonottaen voidaan toivoa, että yhdistyksen soittokuntakin ajanollen vakiintuu pysyväiseksi.

Näyttämö. Näytelmällisiä harrastuksia on yhdistyksessä aina erikoisen hartaasti vaalittu. Paitsi puhtaasti taiteelliset ja sivistys-

selliset tarkoitukset, ovat siihen vaikuttamina olleet myös useat käytännölliset syyt. Näytelmäkappaleet ovat varsin sopivia ohjelma-numeroita iltamissa ja muissa huvitilaisuuksissa. Näytelmien esitys ja harjoitukset antavat sitäpaitsi mieluista tehtävää nuoremmille. Heistä voi kehittyä erinomaisia lausujia, laulajia y.m. taiteellisia kykyjä omaavia yksilöitä, hartaita ja uskollisia työntekijöitä suuriarvoisessa työvään sivistysliikkeessä. Näistä ja monista muista syistä näytelmälliset harrastukset ovat, kuten jo sanottu, aina olleet valveutuneen työvään huolenpidon alaisia.

Ensimmäinen näytelmäseura, kirjallisnäytelmällinen osasto Riento perustetaan yhdistykselle v. 1897. Sen toimeksi määriteltiin säännöissä "siveellinen, hilpeä ja rattoisa seurustelu, lausunto- ja näytelmätaiteen harrastaminen y.m. henkistä kehitystä edistävät toiminnot." Yhdistys toimi tällöin vuokrahuoneissa, minkä vuoksi näytelmäseurankin toiminta oli varsin rajoitettua. Vaikeista olosuhteista huolimatta se jatkoi toimia aina v. 1901 lopulle ehtien esittää lukuisan joukon näytelmiä, vaikeimpiakin senaikaisen arvostelun mukaan "hyvällä menestyksellä". Perinnöksi jäi siltä pieni puku- ja kirjavarasto.

Kun saadaan oma talo, on ensimmäisiä toimenpiteitä näyttämön laittaminen. Se sijaitsi nykyisen piiritoimiston paikalla. Pukuhuoneena oli nykyinen ravintolan varastokomero. Eivät olleet tilat suuria. Kaikki muutkin välineet olivat hyvin primitiivistä laatua, mutta eihän ollut "kriittikkikään" ankara. Puutteet korvasi harras innostus.

Kun saatiin oma näyttämö, niin heräsi varsin pian myöskin näyttämötoiminnan keskittämisen tarve. Näytelmäseuran perustaminen herätetään tämän tästä esiin. Muutamia kertoja päästään jo niin pitkälle, että laaditaan säännötkin ja joku näistä seuroista toimikin vähän aikaa. Monistakin syistä ne eivät kuitenkaan olleet eivätkä liioin voineetkaan olla pitkäikäisiä. Kun syntyi paljon eri osastoja, kävi huoneustopula ankaraksi. Yhdistyksen vanhempien jäsenten keskuudessa vallitsi myös niinä aikoina sellainen "vapaan kilpailun" periaate, että eri huvitoimikuntien tuli saada kilpailla keskenään näytelmien esittämisessä. Kuviteltiin sillä tavoin taiteellisen tasonkin tehokkaammin kohoavan. Allekirjoittanutkin muistaa vielä monta huvittavaa, joskus kipakkaakin väittelyä, jota yhdessä Albin Parkkisen y.m. nuorempaan polveen kuuluvan kanssa käytiin tuota "suuntaa" vastaan, jota pontevasti ja enimmäkseen voitokkaastikin johti Albin Valjakka-vainaja.

Osa Mikkelin Työväen Näyttämön henkilökuntaa v. 1925.

Kehitys hakee itselleen kuitenkin aina kulloinkin parhaiden soveltuvat muotonsa kaikessa. Niin tässäkin. Työväen sivistystason kohotessa sen taiteellinen makukin kehittyy ja vaatimukset kasvavat. Uuden näyttämön valmistuttua herää entistä vaativampana esiin näyttämötoiminnan keskittäminen. Raha-asiallisten vaikeuksien takia on näyttämö kuitenkin melkein heti valmistuttuaan suljettava moniksi vuosiksi. Se saadaan käytettäväksi vasta v. 1917, jolloin näytelmäseurankin perustaminen otetaan heti esille. Sen toiminta saadaankin hyvään alkuun, kun taas tulee keskeytys kansalaissodan johdosta.

Kun talo sitten v. 1919 vapautui takavarikosta, herätettiin näytelmäseurakin taas toimintaan. Johtajaksi ryhtyi kauppa-apulainen Yrjö Nieminen, joitakuita näytelmiä ohjasivat Juho Tolonen ja J. Laukkanen. Seuran toiminnalla näyttäytyikin olevan niin hyvä menestys, että yhdistyksen johtokunta seuraavan vuoden alussa julisti vakinaisen johtajan paikan haettavaksi. Toimeen valitun Jussi Lehvän Kymistä kieltäytyttyä ryhdyttiin neuvotteluihin Sulo Helveen kanssa Varkaudesta ja saatiinkin hänen kanssaan sopimus aikaan. Helve ryh-

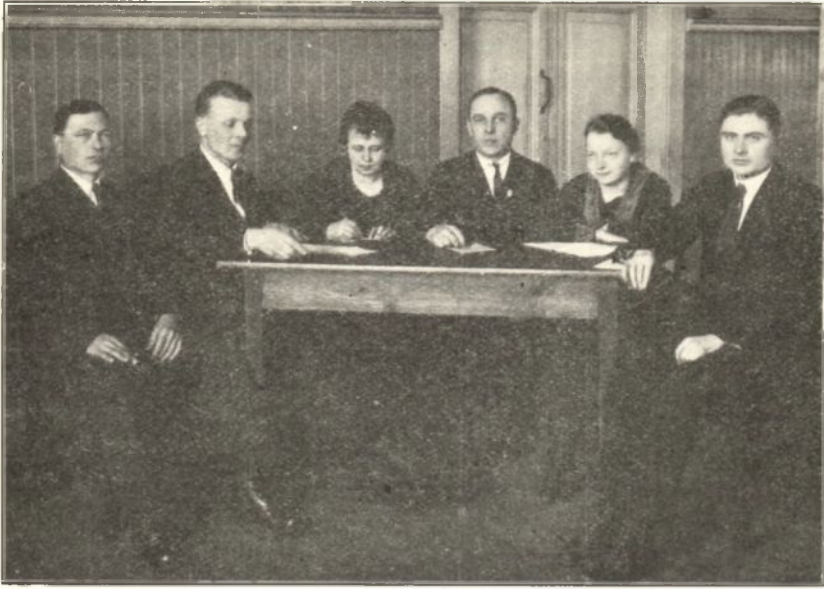
tyi toimeensa 1 p:nä elokuuta 1920. Säännöt uusittiin ja nimeksi otettiin Mikkelin Työväen Näyttämö. Helve itse oli lahjakas näyttelijä ja otti ohjausfoimensa ohella ahkerasti osaa näyttelemiseenkin. Hänellä oli myös se vasta-alkavalle näyttämölle suuriarvoinen etu, että urkurikoulun käyneenä pystyi harjoittamaan myöskin laulut. Kun paikkakunnalle jo ennestään olleiden, näytelmätaidetta harrastavien henkilöiden lisäksi oli muuttanut muilla näyttämöillä työskennelleitä, taiteellisen johdon kouluutusta saaneita henkilöitä, edistyi näyttämön toiminta ripeästi ja se sai jo toisen toimintakautensa päätyttyä, johon asti Helveen johtajanaoloaika kesti, merkitä itselleen taiteellisessakin suhteessa monta kaunista saavutusta. Yleisömenestyskin oli jatkuvasti kasvanut, rohkaisten edelleen toimintaa jatkamaan samaan suuntaan.

Keväällä 1922 valittiin näyttämön johtajaksi Arvi Hyske Helsingistä. Hyske ei ollut itse niin paljon näyttelijä kuin ohjaaja, minkä ohella hän omasi runsaassa määrin järjestely- ja alotekeyyä, kirjallista aistia sekä ehtymätöntä tarmoa työssään. Seurauksena onkin jatkuva edistyminen näyttämön toiminnassa. Henkilökuntaan kiinnitetään uusia kykeneviä voimia ja näyttämövälineitä hankitaan runsaasti. Ohjelmistokin käsittää varsin vaativia näytelmiä.

V. 1924 valittiin jälleen uusi johtaja, tällä kertaa Heikki Häme Lahdesta. Näytäntökausi alettiin varsin lupaavin entein. Häme oli etevä näyttelijä ja muutenkin herkällä taiteilijavaistolla varustettu johtaja. Kesken näytäntökautta hän kuitenkin sairastui vaikeasti. Hänen sijaisenaan näytäntökauden loppuun toimi näyttelijätär rva Maija Halttunen.

Alkavaksi näytäntökaudeksi on johtajaksi valittu Väinö Lehmus Forssasta.

Mikkelin ja lähiseudun työväen maailmankatsomuksen avartaminen, taide- ja valistuskaipeun tyydyttäminen on ollut näyttämön toiminnan tarkoituksena. Eikä sen työtä siinä suhteessa olekaan vähäksi arvioitava. Työväestä itse on sen parhaiden tajunnut. Sen kiintymys näyttämöön ja sen esityksiin on vuosi vuodelta kasvanut. Se on vuorostaan kannustanut näyttämön henkilökuntaa ja sen toiminnasta vastuussa olevia pyrkimään yhä parempiin ja parempiin saavutuksiin työssään. Se etusijassa ja harras kiintymys työhönsä, sillä aineellinen palkkio on ollut kovin pientä, on riittänytkin näyttämön henkilökun-

Huutoimikunta v. 1925.

taan kuuluville, joista useat ovat olleet mukana alusta asti, uurastamaan vaivojaan säästämättä näyttämön hyväksi vuoden toisensa perään.

Raittiasia on yhdistyksessä aina käsitetty valistustoiminnan alaan läheisesti kuuluvaksi. Ei ole koskaan suljettu silmiä siltä tosiasialta, että väkijuomaturmelus on ollut yksi pahimpia esteitä taisteltaessa työväenluokan aineellisen ja henkisen tilan kohottamiseksi. Sen vuoksi jo perustamisvuosista lähtien pyrittiin saamaan rajoituksia väkijuomain kauppaan nähden. Omissa kokous-, huvi- y.m. tilaisuuksissa väkijuomain käyttö kiellettiin ankarasti. Se oli huomattava poikkeus yleisestä tavasta. Muistettava on, että väkijuomain käyttöä ei niinä aikoina tuomittu läheskään yhtä yleisesti kuin nyt, puhumattaakaan siitä, että se olisi ollut lainvastaista. Tarjoilu ”pienten pöytien ääressä” oli noina aikoina sangen yleistä porvarillisissa huveissa. Kun sitten tuli puolueen ohjelmaan kieltolaki, taisteltiin sen puolesta kaikin käytettävissä olevin keinoin. Vakaumuksellista raittiustyötä tehtiin

siinä ohella pitämällä esitelmää, levittämällä kirjallisuutta y.m. tavoin. Samaa tarkoitusta edistämään on perustettu useat kerrat raittiusosasto. Kun kieltolaki sitten saatiin voimaan ja erinäiset voimat ryhtyivät työskentelemään sen kumoamiseksi, asettui yhdistys päättävästi kielto-lain puolustajien riveihin. Siinä tarkoituksessa yhdistys liittyi Kielto-lakiliiton Mikkelin aluejärjestöön, kun sellainen perustettiin. Sos.-dem. Raittiusliittoon yhdistys myös on liittynyt ja sen alaosastona toimii nykyisinkin erityinen raittiusosasto.

Varhaisnuorison kasvatukseen on yhdistyksessä useat kerrat kiinnitetty huomiota. Sen aloitteesta on useamman kerran perustettu järjestönuorten osasto, tuettu niiden toimintaa rahallisesti ja valittu toimihenkilöitä tätä työtä ohjaamaan. Asiaan innostuneita ja siihen muuten sopivia toimihenkilöitä on kuitenkin ollut vaikeasti saatavissa, joten tämä toiminta ei ole päässyt kehittymään säännölliseksi.

Ruumiillisen kulttuurin edistämiseksi on yhdistys toiminut tuntu-vasti. Ensi kerran perustettiin voimistelu- ja urheiluseura kesäkuussa 1904. Sen nimi oli Mikkelin Työväenyhdistyksen Voimistelu- ja Urheiluseura. Johtajana toimi asiaa innokkaasti harrastava yhdistyksen silloinen sihteeri mekanikko N. Mäkinen. Hänen muutettuaan pois paikkakunnalta seura v. 1906 lopulla kuolla kupsahti. Seuraavan vuoden alussa nostetaan kysymys seuran uudelleen toimintaan virottamisesta. Yhdistys lunastaa kaupungin kansakoululle vuokran pantiksi jääneet voimisteluvälineet ja toukokuuhun mennessä pidetäänkin seuran perustava kokous. Johtajaksi valittiin rautatieläinen E. J. Sirola. Hänenkin oli innokas mies ja kohosi varsinkin seuran voimistelullinen puoli hänen aikanaan melkoisen korkealle. Sirolan aikana perustettiin jo myöskin seuran naisosasto. V. 1909 uusittiin sääntöjä ja nimi muutettiin Vauhdiksi. Sirolan jälkeen toimi johtajana useita eri henkilöitä. Mainitsemista heistä ansaitsee erityisemmin puuseppä Lauri Keinänen. Hänen aikanaan kohosi voimistelu sille asteelle, ettei sitä varsinkaan miesvoimistelu ole sittemmin saavuttanut. Vuoteen 1917 asti toimi seura yhdistyksen alaisena osastona.

Kansalaissodan jälkeen seuran säännöt uusittiin ja se muuttui Työväen Urheiluliiton alaiseksi seuraksi. Päästyään kansalaissodan jälkeen alkamaan toimintansa seura suuresti kasvoi ja voimistui. Sen

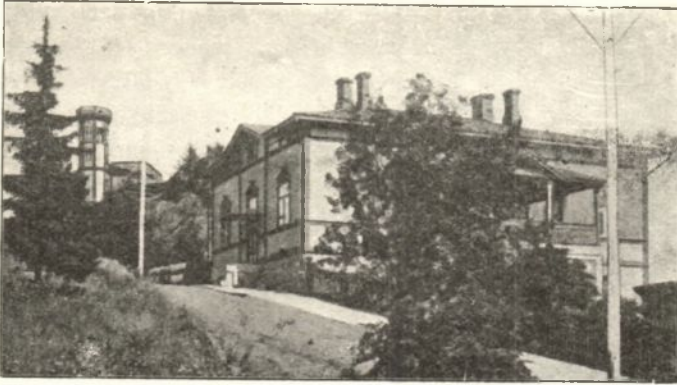
jäsenluku kohosi yli 200. Toiminta monipuolistui. Syntyi naisjaostot, paini-, urheilu-, voimistelu-, pallo- y.m. jaostot, ukko- ja poikaosastot j.n.e. Nykyisinkin on sen toiminta melko ripeätä. Johtajana pitemmän aikaa ja seuran puheenjohtajana on toiminut Hj. Järveläinen. Naisvoimistelua on johtanut ansiokkaasti nti Helmi Vänskä.

Naisten valistustoiminta lienee vielä mainittava tähän lukuun sisältyvistä toiminnoista. Mikkelin Työväenyhdistyksen Naisosasto perustettiin vuonna 1904. Siitä saakka, lukuunottamatta kapinavuotta, on se ollut keskeytymättä toiminnassa. Joku vuosi sitten uusittiin sen säännöt ja nimi muutettiin Mikkelin Sosialidemokraattiseksi Naisyhdistykseksi. Siitä asti ei yhdistys ole enää suoranaisesti kuulunut Mikkelin Työväenyhdistykseen. Sos.-dem. naisliittoon se on kuulunut perustamisvuodestaan lähtien. Sen toiminta on kohdistunut työläisnaisten herättelemiseen ja valistamiseen ja on sillä siinä suhteessa merkittävä taival takanaan. Pari vuotta sitten Naisyhdistys osti itselleen huvilan, josta muodosti työläisnaisten kesävirikistyspaikan. Siellä on ollut kesävieraita niin paljon kuin tilaa on riittänyt. Avustusta siirtolansa ylläpitämiseksi on naisyhdistys saanut Mikkelin kaupungin ja maalaiskunnan valtuustoilta.

TALO- JA TALOUDELLISET ASIAT.

Toiminta vuokrahuoneissa. Ensimmäiset 10 vuottansa oli yhdistyksen toimittava vuokrahuoneissa. Kokouksia pidettiin aluksi milloin missäkin, mistä huone kulloinkin satuttiin saamaan, kahviloissa, majatalossa, seurahuoneella, kaupungin lukusalissa ja yksityisasunnoissa. Sitten saatiin vuokratuksi varsinainen huoneusto neiti E. Rantasen talosta ja vähän myöhemmin maalari Vahlströmin talosta. Niissä toimiminen oli tietysti sangen ahdasta ja vaivaloista ja sitä valitetaankin usein. V. 1894 päästään vähän tilavampiin oloihin, kun vuokrataan huoneusto Palokunnan talosta. Pian sekin osoittautuu ahtaaksi, kun perustetaan alaosastoja ja toiminta muutenkin aika-ajoin virkistyy. Kokousaikoja sovitellessa syntyy vielä riitoja ja kahnasta Palokunnan johtokunnan kanssa. Se kaikki pakottaa ajattelemaan oman talon saamista. Asiaa pohdittiin jo ennen Palokunnan talolle muuttamista. Tällöin ajateltiin yhteisen talon rakentamista Palokunnan kanssa sekä myöhemmin oman erikoisen huoneuston rakentamista Palokunnantalon yhteyteen. Palokuntaa ei näihin suunnitelmiin saatu kuitenkaan suostumaan. Nyt suunnataan ajatukset entistä enemmän oman talon hankkimiseen ja rakennusrahastoa ryhdyttiin ahkerasti kartuttamaan.

Oma talo ostetaan. Sattuikin sitten sellainen onnenpotkaus, että lukkari E. Hagelinin talo ja tontti n:o 72 Mikon- ja Vuorikadun kulmassa joutuu huutokaupalla myytäväksi. Tilaisuus näytti otolliselta ja mainittu talo ostettiinkin yhdistykselle. Sen hinta nousi 20,025 markkaan. Tästä summasta maksettiin käteisellä 2,025 markkaa ja 18,000 markkaa jäi velaksi. Velan takausmiehiksi suostuivat tuom. E. Berneri, kauppias David Pulkkinen ja ajuri D. Lampinen. Omistusoikeus taloon lankesi yhdistykselle heti. Verrattain vähillä kustannuksilla voitiin päärakennukseen järjestää kokoushuoneita ja näyt-

Mikkelin Työväenyhdistyksen talo sellaisena kuin se huutokaupasta ostettiin.

tämö. Salihuoneessa voitiin pitää iltamia. Pienempi rakennus vuokrattiin pois. Joulun jälkeen voitiin jo viettää "tupaantulijaiset" yhdistyksen jäsenten kesken. Kunniavieraiksi kutsuttiin vanhoja toimihenkilöitä. Talon velan lyhennykseksi saatiin kaupunginvaltuustolta jo heti kohta viinavoittorahoja 4,000 markkaa sekä edelleen v. 1903 3,000 mk., 1904 1,400 mk. ja 1905 1,000 mk. Yritettiin arpajaisiakin samaan tarkoitukseen, mutta ei saatu lupaa.

Talon laajentamista suunnitellaan. Toiminnan vuosi vuodelta elpyessä ja varsinkin yhä uusien ammatillisten osastojen syntyminen aiheutti, että talo pian osoittautui ahtaaksi. Varsinkin kaivattiin tilavampaa juhlasalia ja näyttämöä. Pienen näyttämön ja juhlasalin vuoksi ei suurempia iltamia saatu aikaan ja Palokunnantalolla pidetyt kannattivat huonosti. Kun talon ostosta aiheutunutta velkaakin oli saatu huomattava osa lyhyessä ajassa maksetuksi, ryhdyttiin ajattelemaan talon laajentamista. Aluksi suunniteltiin entisen salin ja näyttämön suurentamista Vuorikadulle päin. Tästä suunnitelmasta luovuttiin kuitenkin ja sen sijaan otettiin harkittavaksi päärakennuksen jatkaminen Naisvuorelle päin. Tämä suunnitelma sitten lopulta monien väittelyjen jälkeen tulikin hyväksytyksi. Piirustukset tilattiin rakennusmestari A. Oikaraiselta ja hyväksyttiin ne vuosikokouksessa helmikuun 27 p:nä 1910. Samalla valtuutettiin rakennustoimikunta ottamaan tarkoitusta varten 40,000 markkaan asti nousevan kiinnityslai-

Hilma Valjakka

Rahastonhoitaja v. 1918—19.

nan. Rakennustoimikuntaan valittiin A. Halinen, M. Tiusanen, K. Lempinen, A. Härkönen, Israel Hyytiäinen ja A. Kanisto. Kesällä toimeenpantiin arpajaiset rakennusrahaston hyväksi. Rakennustyöt aloitettiin syyskuussa, jolloin lisäjäseniksi rakennustoimikuntaan valittiin M. Huttunen, J. Piironen ja H. Tukiainen. Tärkeimmistä asioista tuli rakennustoimikunnan neuvotella ja päättää johtokunnan kanssa. Lisärakennus valmistui, joitakin pienempiä töitä lukuunottamatta, syksyyn 1911 mennessä. Se luovutettiin yhdistyksen käytettäväksi elokuun 23 p:nä. Vihkiäisjuhla vietettiin lokakuun 29 p:nä. Tilaisuuteen kut-

suttiin kunniavieraiksi, paitsi työväen järjestöjä, kaupunginvaltuutetut, pormestari ja rakennuslainassa olleet takausmiehet kauppiaat D. Pulkkinen ja M. Tuukkanen. Juhlapuheen piti Alex Halonen.

Raha-asiat kiristyvät. Yhdistyksellä oli nyt paikallisiin olosuhteisiin verraten upea talo tilavine juhlasaleineen ja näyttämöineen. Tulevaan toimintaan nähden toivorikasta mielialaa synkisti kuitenkin se, että raha-asiat alkoivat päivä päivältä kiristyä, kehittyen tilanne lopulta niin uhkaavaksi, että koko talo oli vähällä luisua käsistä.

Rakennuskustannukset nousivat yli 28,000 markan, joista 25,000 markkaa oli otettu Kansallis-Osake-Pankista 40,000 markan suuruisia, haltialle kiinnitettyä velkakirjaa vastaan. Tämä laina oli aluksi ajateltu kiinnelainaksi pitemmälle maksuajalle, mutta ei saatu muuta kuin lyhytaikaisena. Kansallis-Osake-Pankki oli suostuvainen uudistamaan sen, kun se vuoden päästä antopäivästä lukien lankesi maksettavaksi, jos saadaan entiset takaajat. Heitä ei saatu. Korkorahojaakaan 1,700 markkaa ei paikkakunnalta saatu. Pankki myi velkakirjan ja ostaja, lihakauppias Niilo Pulkkinen pani sen heti uloshakuun. Samaan aikaan kävivät kimppuun vielä lukuisat pienemmät velkamiehet, joiden kanssa rakennusaikana oli asioihin jouduttu. Kaikki pienet tulot menivät niihin. Kassa oli niin tyhjä, että kerrankin päätti johto-

kunta lainata eräältä työmieheltä 20 markkaa lamppuöljyn ostamista varten, ettei talo jäänyt pimeäksi.

Johtokunta ponnisteli ankarasti näistä vaikeuksista selviytymiseksi. Se kokoon-tui harva se ilta raha-asioita pohtimaan. Kun joku jäsenistä väsyi tuloksettomiin rahan tai takausmiesten tiedustelumatkoihin, pantiin toinen tilalle. Varsinkin oli yhdistyksen rahastonhoitajalla Albin Valjakalla kuumat päivät. Samanaikaisesti käännyttiin paitsi yksityisten henkilöiden ja rahalaitosten, myös kaupunginvaltuus-ton, paikallisten työväenjärjestöjen ja sos.-dem. puolueen puoleen sekä las-kettiin liikkeelle 5 markan velkakirjoja. Sanalla sanoen pantiin kaikki "raudat tuleen". Tulokset olivat aluksi laihoja. Puoluetoimikunnalta saatiin pieni vippi, jolla maksettiin rakennuslainan korot. Mutta isompaa lainaa se ei suostunut järjestämään. Puolueen rahastonhoi-taja Hörhammer käytyään "paikan päällä" tutkimassa asiain tilaa, kehoitti yhdistystä kiireen kaupalla — myymään talonsa. Neuvotte-lut sillä taholla loppuivat lyhyeen. Käännyttiin kaupunginvaltuuston puoleen. Valtuusto antoi rahatoimikamarin harkittavaksi lainan myön-tämisen. Se asetti aluksi mahdottomia ehtoja. Kiinnelaina saatiin lupaan eräästä pankista, mutta kun sitä varten vaadittiin takaukset palovakuutusmaksujen aikanaan suorittamisesta, niin hyväksyttäviä takausmiehiä ei saatu mistään.

Eemeli Mäki

Esimies esan v. 1924, rahaston-
ja taloudenhoitaja vv. 1920—23.

Talo kuulutetaan huutokaupalla myytäväksi. Tuolla kannalla oli-vat asiat, kun yhdistyksen talo edellämainitun uloshaun perusteella kuulutettiin huutokaupalla myytäväksi. Huutokauppatilaisuus oli määrätty heinäkuun 17 päiväksi 1912. Millainen mieliala yhdistyksen jäsenten keskuudessa oli, ei tarvitse ryhtyä kuvaamaan. Huutokaup-papäivän edellisenä iltana pidetyssä kokouksessa valtuutettiin johto-kunta ryhtymään toimenpiteisiin 2 à 3 huonetta käsittävän huoneuston vuokraamiseksi, jossa voidaan säilyttää yhdistyksen irtainta omai-suutta ja pitää kokouksia toistaiseksi. Niin toivoton oli tilanne.

Huutokauppa jäi kuitenkin pitämättä sillä kertaa erään muodollisen esteen takia. Eikä sitä sittemminkään pidetty. Huutokauppa kuulutettiin kyllä vielä toistamiseen, mutta sillä välin saatiin Mikkelin Säästöpankki suostumaan sellaisiin lainaehtoihin, että palovakuutusmaksutakausten sijasta yhdistyksen talo palovakuutetaan kaupunkien yleisessä palovakuutusyhtiössä, joka huolehtii itse vakuutusmaksujen perimisestä. Tähän ehtoon sisältyi kyllä se ikävä seikka, että kun mainittu yhtiö ei sääntöjensä mukaan voinut vakuuttaa teatteritaloja, näyttämö oli suljettava. Säästöpankilta saatiin ensimmäistä kiinnitystä vastaan 25,000 mk., kaupungilta toista kiinnitystä vastaan 12,500 ja Matti Huttuselta pienempi laina. Näillä sitten saatiin tuholla uhannut rakennuslaina-asia järjestetyksi.

Taloudenhoito järjestettiin nyt mahdollisimman suurta säästäväisyyttä ja talon tarkkaan käyttämistä silmällä pitäen. Paitsi alarakennusta, jota vuokrattiin yksityisille edelleenkin, luovutettiin päärakennuksesta useita huoneita Mikkelin Työväen Sanomalehti- ja Kirjapaino-Osuuskunnalle kirjapaino- ja toimistohuoneiksi. Yhdistyksen omaa tarveitakin varten jääneitä huoneita vuokrattiin mahdollisimman paljon.

Huvitoimikunnan toimintaa tehostetaan myös. Vaikka näyttämöä ei voitukaan käyttää, toimittiin iltamia ahkeraan. Valjakka suunnitelti sen oikein järjestelmälliseksi ja antoi valita itsensä huvitoimikuntaan, jossa pani sen täytäntöön.

Ravintolan hoito järjestettiin niinikään uudelleen. Aikaisemmin oli kokeiltu palkatulla ravintolanhoitajalla ja vuokraamalla ravintolaoikeudet yksityisille. V. 1911 ja 1912 näistä oikeuksista saatiin 35 markkaa kuukaudessa. Syksystä 1912 alkaen ravintolaa alettiin hoitaa yhdistyksen omaan laskuun valitsemalla 9-henkilöinen ravintolatoimikunta. Samaa järjestelmää on noudatettu näihin asti henkilökuntaa jonkun verran lisäämällä.

Järjestystoimikunnallekin keksittiin tuloa tuottavaa tointa, kun vaatteiden säilytys, jota oli hoitanut yksityinen henkilö, otettiin järjestystoimikunnan tehtäväksi. Tämäkin järjestelmä on yhä edelleen käytännössä. Vaatesäiliötuloista saavat järjestysmiehet pientä palkkiota vaivoistaan. Ylijäämä jää yhdistykselle.

Johtokunta v. 1925.

Vasemmalta lukien: Hj. Järveläinen, Hilma Valjakka, Matti Huttunen (varapuheenjohtaja), Albin Parkkinen (sihteeri), V. Paavilainen (puheenjohtaja), J. V. Lintulahti (rahaston- ja taloudenhoitaja), A. Kannisto, Osk. Varjus, A. J. Laine ja Johan Tolonen.

Tuloksena kaikista näistä järjestelyistä olikin, kun, kuten jo edellä on huomautettu, menopuoliin nähden samalla noudatettiin ankaraa säästäväisyyttä, että yhdistyksen "budjetti" ennenpitkää saatiin kuntoon ja raha-asiat vakaantumaan. Vuosina 1914 ja 1916 iltamien pito ja muukin toiminta häiriintyy ja joiksikin ajoiksi keskeytyykin, kun talolle majoitetaan venäläistä sotaväkeä. Kaupungin majoituslautakunnalta saadaan siitä kuitenkin jonkunverran korvausta.

Näyttämöäkin koetetaan saada käytettäväksi tarkoitukseensa. Heinäkuussa 1915 käännettiin kaupunkien paloapuyhtiön puoleen pyynnöllä, että yhdistykselle ja sen osastoille myönnettäisiin oikeus seuraavasta syksystä alkaen esittää näyttämöllä pienempiä näytelmäkapaleita, koska oli saatu tietää tällaisia oikeuksia eräissä tapauksissa myönnetyn. Yhtiö ei siihen suostunut. Sen jälkeen ryhdyttiin suunnittelemaan vakuutuksen muuttamista toiseen yhtiöön. Tämä voitiin

Kustaa Korhonen

Monivuotinen järjestystoimikunnan puheenjohtaja. Varaesimiehenä useita vuosia ja lukuisissa muissa yhdistyksen luottamustehtävissä.

toteuttaa 1917. Itämaiselta Paperositehdas Oy:ltä saatiin 5,000 mk. teatterin käsiohjelmiin tai tulenkestävään esirippuun varattavaa ilmoituspaikkaa vastaan. Päärakennuksen palovakuutus siirrettiin sitten Palovakuutusyhtiö Imatraan n.s. ainaiseen vakuutukseen maksamalla kerta kaikkiaan vakuutusmaksua 2,237: 20 sekä lisäksi 120 mk. vuosittain, jolloin saatiin oikeus teatteriesityksiin näytämöllä. Näin oli lopulta selviydytty siitakin pulmasta. Näyttämöä ryhdyttiin kiireesti kunnostamaan. Metallityöläisten osasto otti valmistaakseen rautaisen esiripun. Salin kalustamisesta neuvoteltiin. Esitettiinpä jo uusia lisärakennussuunnitelmiakin. Onnistuneet arpajaiset pantiin toimeen. Uusia jäseniä liittyi sekä yhdistykseen että muihin järjestöihin

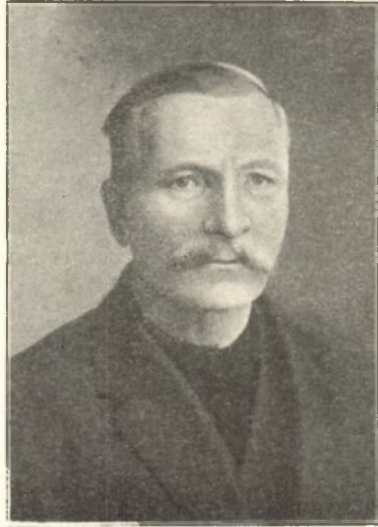
mahdottomasti ja toiminta paisui suureksi, minkä vuoksi huoneusto kävi ahtaaksi. Vapaus-lehden vuokrasopimus päätettiin sanoa irti ja ottaa huoneusto kokonaan omaan käytäntöön.

Unohtamaton aika. Järjestö-elämän valtasuoni sykki kuumeisen kiihkeänä.

Mutta sitten kaikki äkkiä pysähtyi. Tuli kuoleman hiljaisuus. —

Valkoisen vallan alaisena. Suojeluskuntalaisten toimeenpanemasta työväentalon valtaamisesta tammikuun 29 p:nä 1918 on jo mainittu. Maaliskuun 19 päivänä ajoivat he vahtimestari Siiskosen pois talosta ja muutamaa päivää myöhemmin Valjakan perheineen alarakennuksesta. Talo joutui näin kokonaan suojeluskuntalaisten valtaan, jotka siellä sitten asustivat aina puoliväliin kesää, jolloin talo ja siellä ollut työväenjärjestöjen muu omaisuus sikäli kuin sitä oli jäljellä samoin kuin Vapaus-lehden kirjapainokin julistettiin myymis- ja hukkaamiskiellon alaiseksi. Tästä tehtiin ilmoitus Työväenyhdis-

tyksen taloudenhoitajalle, joka sitä varten haettiin paikalle lääninvankilasta. Samalla ilmoitettiin myös, että talolla oli toimitettu "inventoiminen". Kummoinen se lieene ollut. Talon sisäpuoli ainakin näytti ylösalaisin käännettyltä. Sen jälkeen työväentalo muutettiin vankileiriksi ja monet yhdistyksen jäsenistä, jotka vuosi järelelläpäin toiveikkain mielin suunnittelivat talon muovailemista entistä ehommaksi valistuksen ja taitteen temppeliksi, rakentelevat nyt päivisin sen ympärille piikilanka-aitauksia ja nukkuivat yönsä syöpäläisten ja nälän ahdistamina likaisilla puulavitsoilla, jollaisilla "huonekaluilla" talo oli sisustettu.

Israel Siiskonen
Vahtimestari v:sta 1912 alkaen.

Elokuun lopulla siirrettiin työväentalolla vielä olleet vangit, joita valtiorikosoikeudet eivät olleet ehtineet käsitellä, lääninvankilaan ja talo jäi autioksi. Sen "suojelijaksi" oli alarakennukseen pantu asumaan eräs entinen poliisi. Hän käsitti tehtävänsä siten, että varasti näyttämön villakankaaisen esiripun. Muuta sopivaa mukaanotettavaa siellä ei enää sanottavasti ollutkaan. Hänet saatiin siitä myöhemmin kiikkiin. Osa kankaasta saatiin takaisin ja hävittämänsä osan maksoi mies rahassa. Yhtä onnellisesti ei käynyt kaiken muun hävinneen omaisuuden kanssa. Paitsi ennemmin mainittuja torvia ja kirjoja, jäi sille tielleen rautaisen esiripun nostolaitteet, tuoleja, keittiökalustoa y.m. Puutarhan ympärillä ollut rautalanka-aita rautaisine tolppineen oli sekin kelvannut.

Vertailun vuoksi tulkoon sanotuksi, että kun työväki v. 1917 pariinkin otteeseen piti järjestystä yllä kaupungissa, omaisuuden koskemattomuus, niin yleisen kuin yksityisenkin, oli turvattu.

Kansalaissodan jälkeen, kun talo vielä oli myymis- ja hukkaamiskiellon alaisena ja yhdistys juuri ja juuri ehtinyt päästä toimintaansa muuten alkamaan, uhkasi kaikkien muiden vaikeuksien lisäksi perin

Ravintolatoimikunta v. 1925.

vakava taloudellinen pula kun kaupungin laina 12,500 markkaa sanottiin irti aivan odottamatta. Pula saatiin kuitenkin sivuutetuksi, kun onnistuttiin saamaan Kansallis-Osake-Pankista vastaavan suuruinen laina, jolla kaupungin laina maksettiin.

Takaisin omalle talolle. Ensimmäisen kapinan jälkeen pidetyn yhdistyksen kokouksen päätöksen mukaisesti anoi johtokunta heti v. 1918 lopulla valtioneuvostolta yhdistyksen talon ja irtaimen omaisuuden vapauttamista myymis- ja hukkaamiskiellon alaisuudesta. Pyyntöön ei kuitenkaan suostuttu, nähtävästi omasta kaupungista harjoitetun painostuksen takia. Vasta sitten kun yleisillä määräyksillä julistettiin työväenjärjestöjen takavarikoitu omaisuus takaisin omistajilleen, luovutettiin yhdistyksen talokin takaisin. Vastaanotto tapahtui kesäkuun 3 p:nä 1919. Kesäkuun 27 p:nä sai yhdistyksen puheenjohtaja varatuom. K. A. Raevaaralta tilit omaisuuden hoidosta myymis- ja hukkaamiskiellon voimassaoloajalta. Tuloja oli sillä ajalla ollut 320 mk. vuokrina alarakennuksesta ja menoja korkoina, veroina ja

Järjestötoimikunta v. 1925.

hoitopalkkioina 4,812 mk. 38 penniä. Säästöpankista oli ulosotettu yhdistyksen varoja 4,486 mk. 38 penniä.

Kun talo oli saatu puhtaaksi enimmästä törystä ja valkoisen vallan jättämiä jälkiä muutenkin hieman siistitty, pidettiin pienet tupaantulijaiset kesäkuun 6 p:nä. Tilaisuudessa vallitsi erittäin innostunut ja harras mieliala, osoittaen se paremmin kuin mikään muu, miten rakkaaksi tämä talo oli Mikkelin työväelle käynyt.

Toiminta sen jälkeen alkoi erittäin virkeänä. V. 1917 kesken-eräiseksi jäänyt näyttämön kunnostaminen saatettiin loppuun. Anastettujen rautaisen esiripun nostolaitteitten tilalle hankittiin uudet. Ne maksoivat 2,657 mk. 70 penniä. Samoin hankittiin uusi yli 1,500 mk. maksava väliverho. Juhlasaliin ostettiin Savon Tuolitehdas Oy:ltä 200 siroa, vieniläismallista tuolia, maksaen ne 38 mk. kappale. Salin seinät verhoittiin Ensopahvilla ja maalattiin siistiksi. Tämä työ maksoi 3,835 mk. Vesijohtojen laittaminen tuli maksamaan 16,307:50. Kaikki nämä korjaus- ja uudistustyöt suoritettiin vv. 1919 ja 1920 aikana. Seuraavan vuoden aikana käytettiin korjaus- ja uudistus-

töihin edelleen vähän yli 10,000 mk. ja v. 1922 yli 6,000 mk. V. 1923, jolloin talo ulkopuolelta vuorattiin ja maalattiin sekä näyttämön osa rappautettiin, hankittiin ravintolakalusto ja useita huoneita uudestaan maalattiin perinpohjin ja paperoitiin, nousivat menot korjaus- ja uudistustöistä noin 20,000 markkaan. Osa näistä menoista jakaantui v:lle 1924, jolloin vastaavat menot nousivat vähän yli 13,000 markan.

Luonnollista on, että näin huomattavia korjaus- ja uudistustöitä ei voitu suorittaa kokonaan omilla varoilla. Uutta velkaa ei kuitenkaan tarvinnut tehdä enempää kuin n. 15,000 markkaa. Toiselta puolen on omaisuuden arvo huomattavasti kohonnut. Yksistään kiinteistön kirjanpitoarvo oli v. 1924 tilinpäätteessä 300,000 mk., sen palovakuutusarvo yli 500,000, mutta on sen todellinen arvo arvioitu yli 600,000 m:äksi. Talo onkin huomattavampia rakennuksia kaupungissa.

Edellämainittujen korjaustöiden yhteydessä herätettiin useita kertoja kysymys talon laajentamisestakin siten, että alakerrasta muodostettaisiin Vapaus-lehdelle kirjapainohuoneusto tai jotain muuta sopivaa tarkoitusta varten. Huoneustopula jatkui nim. edelleen. Mutta kun Vapaus sitten v. 1922 osti itselleen oman talon, johon jo muutti saman vuoden syyskuussa, vapautui sen hallussa ollut huoneusto yhdistyksen omiin tarpeisiin ja mainitut laajennussuunnitelmat ovat tois- taiseksi jääneet lepäämään.

Avustusta on yhdistys saanut ylläpitämäänsä Mikkelin Työväen Näyttämöä varten valtiolta v:sta 1921 alkaen 10,000 mk. vuosittain, Mikkelin kaupungilta v. 1921 5,000 mk., v. 1922 4,500 mk., v. 1923 4,000 mk. ja v. 1924 3,000 mk. sekä Mikkelin pit. kunnanvaltuustolta v. 1922 4,000 mk. Mainittakoon, että vuodelle 1925 on kaupungin avustus jälleen korotettu 4,000 markaksi.

Laulukuoron johtajan palkkaamiseksi myönsivät kaupunginvaltuutetut vuodelle 1922 2,000 mk. Sen jälkeen ei laulukuorolle ole avustusta enää saatu.

Soittokunnalle on v. 1924 ja 1925 saatu kaupungin avustusta 3,000 mk. vuodeksi. Niiden vastikkeeksi on annettava puistosoittoa.

Aikaisempina vuosina sai yhdistys kaupungilta viinavoittovaroja useita kertoja rakennusrahastonsa, talon velan lyhentämistä, sivistys-y.m. tarkoituksia varten. Vuodesta 1917 lähtien ei näitä varoja ole enää jaettu.

MUUTAMIA MUITA ASIOITA.

Työväen kuluttajaetujen valvomiseen kiinnitettiin yhdistyksen jäsenten keskuudessa jo aikaisin huomiota. Ensi kerran se tapahtui v. 1890, kun päätettiin ryhtyä puuhaamaan kauppaosakeyhtiötä. Sääntöjäkin sille jo valmisteltiin. Syystä tai toisesta asiaa sitten kuitenkin luovuttiin ajamasta.

Seuraavan kerran herää kysymys esiin v. 1905, tällöin osuuskaupan perustamispuuhana. Osuuskauppa sitten perustettiin nimellä *Mikkelin Yleinen Osuuskauppa*. Se ei kuitenkaan ottanut menestymään — sitä hoidettiin perin huonosti — vaan romahti nurin jonkun vuoden kuluttua.

Siitä johtui, että kun osuuskauppapuuha v. 1913 jälleen otettiin pohdittavaksi, hanke aluksi saa hyvin vähän kannatusta. Mutta työväenyhdistyksessä puuhattiin sen eteen innokkaasti, samoin ulkopuolella yhdistyksenkin jo valveutuneissa pienemmissä työläiskuluttajapiireissä, ja lopulta tuuma toteutuikin. Perustettiin *Mikkelin Työväen Osuuskauppa*. Synnytysvaikeuksista selviytyttyään tästä kaupasta, jolle vastustajain taholla hymyiltiin ja kohdeltiin miten kuten, on suhteellisesti lyhyessä ajassa kehittynyt yksi maamme suurimpia ja kehityskykyisimpiä osuuskauppoja. Sellaisia valtavia tuloksia saa sitkeä joukkoponnistus aikaan!

Kesäkenttäkysymys on yhdistykselle ollut vaikeimmin ratkaistavia asioita. Yhdistyksen anomuksesta osti kaupunki v. 1894 Moisio sotilasvirkataloon kuuluneen Lamposaaren työväelle juhla- ja kesävirkestyspaikaksi. Yhdistys toimitti siellä raivauksia ja siisti sen ”asuttavaan” kuntoon. Se oli tarkoitukseen sopiva ja sitä käytettiin ahkeraan. Mutta sitten kaupunki rakensi sinne ravintolan, vuokrasi sen pito-oikeudet yksityiselle ja rajoitti muutenkin saaren

käyttöoikeutta. Siitä ja muistakin syistä ei sinne ole työväen juhlia enää pitkiin aikoihin voitu järjestää muuta kuin aniharvoissa tapauksissa. Sen jälkeen on sekä yksityisiltä että kaupungilta moneen kertaan yritetty saada jotain muuta sopivaa paikkaa, mutta ei saatu.

Vihdoin kuluvana kevänä tämäkin asia ratkesi, kun saatiin ostetuksi rva Ida Riipiseltä Rauhaniemi-niminen huvila Tanelinniemenstä. Paitsi huvila- y. m. rakennuksia, kuuluu siihen oma 2 hehtaarin suuruinen tontti. Kauppahinta oli 200,000 mk. Huvila on erinomaisen sopivalla paikalla ja voidaan siitä vähäisillä kustannuksilla muodostaa paikkakunnan työväestölle hyvä juhlienpito- ja oleskelupaikka kesällä. Kun huvila on talviasunnoksi rakennettu, voidaan sinne talvisinkin järjestää hiihtoretkeä y. m. sellaisia tilaisuuksia.

Sääntöjään on yhdistys muuttanut useat kerrat, aina olosuhteitten vaatimusten mukaan. Nykyisin on voimassa sos.-dem. puolueen uusimmat puolueosastoja varten laaditut säännöt.

Huomattavimpia juhlia on toimeenpantu yhdistyksen täyttäessä 10, 15, 20, 25 ja 30 vuotta. Parhaillaan valmistaudutaan viettämään 35-vuotisjuhlaa, johon tämänkin julkaisun on määrä valmistua.

Aatteellisen toiminnan tunnusmerkiksi valmistettiin 10-vuotisjuhlaan yhdistyksen lippu. Herraskaiset tahtoivat sen väriltään vaaleansiniseksi, jollainen siitä tulikin koristeena erilaisten työaseitten kuvia. Mutta jo 15-vuotisjuhlaan valmistettiin uusi punainen lippu, sama lippu, joka yhä vieläkin liehuu erikoisissa juhlatilaisuuksissa. Se pelotti porvarit pois, mutta on käynyt työläisille sitä rakkaammaksi.

JOHTOKUNNAN TOIMIHENKILÖT

vv. 1890—1925.

Esimiehet (johtokunnan puheenjohtajat):

Nahkuri Vilho Argillander	v. 1890
Lehtori Jaakko Päivärinta	vv. 1891—93
Tuomari Em. Berner	v. 1894
Kapteeni Hj. Sahlan	vv. 1895—99
Toimittaja Kaarlo Kytömaa	v. 1900—01
Satamamestari O. V. Hokkanen	v. 1902
Muurari Heikki Järnefelt	v. 1903
Kirjaltaja Albin Valjakka	vv. 1904—05
Muurari Heikki Hokkanen	v. 1906
Sahantyömies Matti Manninen	vv. 1907—09
Kirvesmies Antti Halinen	v. 1910
Sahantyömies Matti Manninen	vv. 1911—12
Maalari V. Paavilainen	vv. 1913—17
Muurari Matti Huttunen	vv. 1919—21
Toimittaja V. Paavilainen	vv. 1922—23
Taloudenhoitaja Eemeli Mäki	} v. 1924
Toimittaja V. Paavilainen	
Toimittaja V. Paavilainen	
	v. 1925

Varaesimiehet:

Leipuri H. Miettinen	vv. 1890—91
Räätäli Joh. Kaihlanen	v. 1892
Satamamestari O. V. Hokkanen	vv. 1893—94

Maalari A. J. Sahlberg	v. 1895
Ratamestari A. Rytkönen	vv. 1896—98
Räättäli Joh. Kaihlanen	vv. 1899—01
Kirjapainonjohtaja Santeri Salmi	vv. 1902—03
Muurari Heikki Järnefelt	v. 1904
Seppä Arndt Purhonen	v. 1905
Puuseppä A. Tuovinen	v. 1906
Muurari Heikki Hokkanen	vv. 1907—08
Sahantöyries G. V. Kovanen	v. 1909
Jarrumies K. O. Hardén	v. 1910
Työmies Ivar Horn	v. 1911
Maalari V. Paavilainen	v. 1912
Suutari Kustaa Korhonen	vv. 1913—19
Kirjaltaja O. Salo	vv. 1920—21
Muurari Matti Huttunen	v. 1922
Piirisihteeri A. Kannisto	v. 1923
Maalari Albin Parkkinen	v. 1924
Muurari Matti Huttunen	v. 1925

Sihteerit.

Kirjapainonjohtaja J. V. Marttinen	v. 1890
Nahkuri Ville Argillander	} v. 1891
Palomestari N. Hartonen	
Palomestari N. Hartonen	vv. 1892—99
Kirjuri Juho Honkanen	vv. 1900—01
Toimittaja Vald. Lindblad (Sorsakoski)	} v. 1902
Kirjaltaja Albin Valjakka	
Kirjaltaja Albin Valjakka	v. 1903
Mekanikko N. Mäkinen	vv. 1904—05
Kirjaltaja Vilho Raatikainen	vv. 1906—08
Asioitsija A. Kannisto	v. 1909
Maalari V. Paavilainen	} v. 1910
Asioitsija A. Kannisto	
Asioitsija A. Kannisto	v. 1911
Maalari V. Paavilainen	v. 1912
Maalari Albin Parkkinen	vv. 1913—17

Kauppa-apulainen Osk. Hurri	v. 1918
Kauppa-apulainen Osk. Hurri	} v. 1919
Kutoja Maria Lindström	
Kutoja Maria Lindström	vv. 1920—21
Piirisihteeri A. Kannisto	} v. 1922
Osuuskaupan toimitsija K. Hakala	
Maalari Albin Parkkinen	v. 1923
Piirisihteeri A. Kannisto	v. 1924
Maalari Albin Parkkinen	v. 1925

Rahastonhoitajat:

Talonomistaja Taavetti Lampinen	vv. 1890—93
Räätäli Joh. Kaihlanen	vv. 1894—96
Poliisikonstaap. H. Hartikainen	vv. 1897—98
Satamamestari O. V. Hokkanen	vv. 1899—01
Räätäli Joh. Kaihlanen	v. 1902
Satamamestari O. V. Hokkanen	vv. 1903—05
Kirjaltaja Albin Valjakka	vv. 1906—17
Kirjaltajanleski Hilma Valjakka	v. 1918
Kirjaltajanleski Hilma Valjakka	} v. 1919
Maalari V. Paavilainen	
Toimitusjohtaja Abeli Huovinen	
Maalari Albin Parkkinen	} vv. 1920—22
Taloudenhoitaja Eemeli Mäki	
Kaupanhoitaja Yrjö Nieminen	v. 1923
Kaupanhoitaja Yrjö Nieminen	} v. 1924
Osuuskaupanttoimitsija J. V. Lintulahti	
Osuuskaupanttoimitsija J. V. Lintulahti	v. 1925

Taloudenhoitajat:

Muurari Heikki Hokkanen	vv. 1907—09
Konehöylääjä Heikki Tukiainen	v. 1912
Maalari V. Paavilainen	vv. 1914—17
Toimitusjohtaja Abel Huovinen	} v. 1919
Muurari Matti Huttunen	

Taloudenhoitaja Eemeli Mäki	vv. 1920—22
Maalari Albin Parkkinen	vv. 1923—24
Osuuskaupantomitsija J. V. Lintulahti	v. 1925

Yhdistyksen talon vahtimestarit:

Asioitsija T. Viljakainen	vv. 1901—12
Räättäli Hj. Hänninen	v. 1903
Jarrumies P. Kaipainen	v. 1904
Jarrumies P. Kaipainen	} v. 1905
Kirjuri Albert Purhonen	
Kirjuri Albert Purhonen	vv. 1906—07
Kirjuri Albert Purhonen	} v. 1908
Asioitsija A. Kannisto	
Asioitsija A. Kannisto	vv. 1909—10
Asioitsija A. Kannisto	} v. 1911
Soitonjohtaja O. Hämäläinen	
Soitonjohtaja O. Hämäläinen	} v. 1912
Työmies Israel Siiskonen	
Työmies Israel Siiskonen	vv. 1913—25

LOPPULAUSE.

Vuosikokouksessaan helmikuun 22 p:nä 1925 velvoitti yhdistys johtokunnan ja huvitoimikunnan yhdessä huolehtimaan 35-vuotisjuhlan järjestelyistä. Johto- ja huvitoimikunta yhteisessä kokouksessaan 2 p:nä maaliskuuta valitsi pienemmän toimikunnan pitämään huolta juhlan valmisteluihin kuuluvista kirjallisista tehtävistä, joihin m.m. kuului tämän julkaisun toimittaminen. Tähän pienempään toimikuntaan valittiin E. Blomros, Albin Parkkinen ja V. Paavilainen. Toimikunnan jäsenistä Blomros muutti kohta sen jälkeen paikkakunnalta pois ja Parkkinen ei taas muista syistä ole voinut sanottavimmin ottaa osaa toimikunnan työhön. Julkaisun toimittaminen on niinollen jäänyt kokonaan allekirjoittaneen, toimikunnan kolmannen jäsenen tehtäväksi.

35-vuotisella yhdistyselämän taipaleella ehtii jo tapahtua monenlaista, paljon kunkin tilapäishetken synnyttämää ja sen mukana haihtuvaista, mutta myös sellaista, jolla on ollut perustavaa ja sen vuoksi myös pysyvää merkitystä ei ainoastaan asianomaiselle yhdistykselle itselleen, sen rajoitetulle toimintapiirille, vaan yleensäkin paikallisen työväenliikkeen kehitykseen ja seudun työväestön näköalojen avartamiseen ja uuden maailmankatsomuksen muodostumiseen nähden. Näin voidaan hyvällä syyllä sanoa Mikkelin Työväenyhdistyksen tähänastisesta toiminnastakin. Edellä olevassa on koetettu luoda vain ylimalkainen katsaus tärkeimpiin yhdistyksen vaikutusaloista. Muunlainen ei ole ollut mahdollistakaan. Vielä suurimmaksi osaksi hajallaan olevan aineiston kokoaminen, järjestäminen ja seulominen vaatii paljon enemmän aikaa ja yksinomaista siihen syventymistä, kuin mitä nyt muun kiireellisen päivätyön ohella on ollut tilaisuutta. Toivoakseni siitä puutteineen ja vajavaisuuksineenkin kuitenkin käy selvälle tärkein: se mittaamaton paljous uupumatonta yhteistä työtä ja ponnistelua, minkä tämä eletty 35-vuotistaival jo sisältää edellytysten

luomiseksi työväenluokan vapautumiseksi, veljeyden, vapauden ja tasa-arvoisuuden saavuttamiseksi ihmiskunnalle. Työ on kaiken rik-
kauden, kaiken aineellisen hyvinvoinnin lähde. Työ on myös aatteel-
lisen toiminnan perustus ja pohja. Ja tehty työ tulee myös aikanaan
kantamaan hedelmän. Siihen nähden voivat Mikkelin Työväenyhdis-
tyksen jäsenetkin tyydytyksen tuntein silmäillä menneisyyden työhön
ja sen perusteella luoda katseet rohkeasti tulevaisuuteen uusiin voit-
toihin ja suurempiin saavutuksiin pyrittäessä.

V. P.

SISÄLTÖ.

	Sivu
Juhlaruno	—
Alkuvaiheet	3
Poliittiset virtaukset	10
Kunnallinen toiminta	28
Ammatilliset asiat	33
Sivistys- ja taidepyrinnöt	40
Talo- ja taloudelliset asiat	52
Muutamia muita asioita	63
Johtokunnan toimihenkilöt	65
Loppulause	69

